

UNIVERZITA PALÁČKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Porovnání japonského a korejského zdvořilostního systému

A Comparison of Honorific Speech in Japanese and Korean

Olomouc 2016

Dominika Šmidová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Halina Zawiszová

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŠMIDOVÁ Dominika	Hrádek 386, Hrádek	F13465

TÉMA ČESKY:

Porovnání japonského a korejského zdvořilostního systému

TÉMA ANGLICKY:

A Comparison of Honorific Speech in Japanese and Korean

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Halina Zawiszová - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cílem mé práce je představení principů zdvořilostních systémů japonského a korejského jazyka a komparace jejich základních konceptů a použití. V práci se nejprve zaměřím na historii lingvistických komparací japonštiny a korejštiny s důrazem na porovnávání jejich zdvořilostních systémů. Dále pak vysvětlím způsob vyjadřování zdvořilosti vůči adresátovi a vůči referentovi promluvy v obou systémech a poukážu na to, v čem se liší. V neposlední řadě se zaměřím na roli, kterou v používání zdvořilosti hrají aspekty jako pohlaví, věk či vztah komunikantů.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- BROWN, Lucien. Contrasts between Korean and Japanese Honorifics. *Rivista Degli Studi Orientali*, 2008, vol. 81, no. 1/4, s. 369385. ISSN 03924866. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41913346>
- BROWN, Lucien. *Korean Honorifics and Politeness in Second Language Learning*. Amsterdam: Philadelphia: John Benjamins, 2011. ISBN 978-90-272-5610-2.
- EELLEN, Gino. *A critique of politeness theories*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2001. ISBN 1900650401.
- LEWIN, Bruno. Japanese and Korean: The Problems and History of a Linguistic Comparison. *The Journal of Japanese Studies*. 1976, vol. 2, no. 2, s. 389412. ISSN 00956848. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/132059>
- WETZEL, Patricia Jean. *Keigo in modern Japan: polite language from Meiji to the present*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004. ISBN 0824826027.

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne: .....

Podpis:

Anotace

Autor

Dominika Šmidová

Katedra a fakulta

Filozofická fakulta – Katedra asijských studií

Název práce

Porovnání japonského a korejského zdvořilostního systému

Vedoucí diplomové práce

Mgr. Halina Zawiszová

Počet stran (znaků)

59 (89037)

Počet titulů použité literatury

42

Klíčová slova

japonština, korejština, zdvořilostní systém, zdvořilost, komparace, zdvořilost vůči adresátovi, zdvořilost vůči referentovi

Cílem práce je souběžné představení zdvořilostních systémů japonštiny a korejštiny, porovnání jejich rozvrstvení, konkrétních morfologických a lexikálních prostředků, a srovnání použití obou systémů. Práce se postupně zaměřuje na projevy zdvořilosti vůči adresátovi, zdvořilosti vůči referentovi, a dále také vlivu sociopragmatických faktorů na používání zdvořilosti v obou jazycích. Tyto projevy zdvořilosti srovnává a poukazuje na zásadní rozdíly v jejich používání.

Především bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Halině Zawiszové za pomoc, mnoho cenných připomínek, doporučení a času, který mi věnovala. Také bych chtěla poděkovat vyučující korejštiny Kwak Youngran za zodpovězení dotazů týkajících se korejské gramatiky a kamarádce Shin Minhye za pomoc v získávání odborné literatury.

Obsah

Seznam tabulek	7
Ediční poznámka.....	8
Úvod.....	9
1. Zdvořilost.....	10
2. Předchozí studie.....	15
2.1 Práce na téma příbuznosti japonštiny a korejštiny	15
2.2 Práce na téma japonského a korejského zdvořilostního systému.....	18
2.3 Komparativní práce na téma zdvořilosti v japonštině a korejštině	19
3. Zdvořilostní systém japonštiny a korejštiny	21
3.1 Zdvořilost vůči adresátovi.....	22
3.1.1 Zdvořilost vůči adresátovi v japonštině.....	22
3.1.2 Zdvořilost vůči adresátovi v korejštině	25
3.1.3 Míchání zdvořilostních stylů	29
3.1.4 Porovnání zdvořilosti vůči adresátovi v japonštině a korejštině	30
3.2 Zdvořilost vůči referentovi.....	31
3.2.1 Zdvořilost vůči referentovi v japonštině.....	31
3.2.2 Zdvořilost vůči referentovi v korejštině	33
3.2.3 Porovnání zdvořilosti vůči referentovi v japonštině a v korejštině	35
3.3 Další projevy zdvořilosti	36
3.3.1 Nominální fráze a oslovování.....	36
3.3.2 Pasivní, kauzativní a ustálené zdvořilostní konstrukce	38
3.4 Shrnutí rozdílností systémů.....	39
4. Vliv sociopragmatických faktorů.....	41
4.1 Gender	41
4.2 Věk	43
4.3 In-group a out-group	44
4.4 Společenské postavení	46
4.5 Srovnání vlivů sociopragmatických faktorů	46
Závěr	49
Bibliografie	52
Seznam příloh	56

Seznam tabulek

Tabulka 1: Dělení japonského zdvořilostního systému <i>keigo</i> na pět kategorií.....	24
Tabulka 2: Stratifikace korejštiny podle Leeho (1974) s ohledem na zdvořilost vůči adresátovi ..	26
Tabulka 3: Tvary skromných sloves vyjadřující zdvořilost vůči předmětu.....	35
Tabulka 4: Sloveso říct (<i>iu</i> , 言 っ) ve zdvořilostním systému japonštiny.....	40
Tabulka 5: Sloveso říct (<i>malhada</i> , 말하다) v korejském zdvořilostním systému	40
Tabulka 6: Skromné a uctivé tvary pro označování rodinných příslušníků v japonštině....	45

Ediční poznámka

V této práci jsem pro termíny a ukázky z japonštiny a korejštiny zvolila v obou případech českou transkripci (dodržuji postup transkripce, znaky, český překlad). Vyjímkou jsou jména autorů citovaných prací, jejichž jména uvádím v přepise, který pro dané práce sami použili či v přepise, který byl pro jejich jména použit v citovaném úryvku.

U japonských a korejských jmen dodržuji pro oba jazyky typické řazení, a to řazení příjmení před vlastní jméno.

Pod označením Korea je vždy míněna Jižní Korea, s výjimkou zmínek z historie, ve kterých pojem do roku 1945 (kdy došlo k rozdělení na Severní a Jižní Koreu) odkazuje ještě k nerozdělenému státu.

Úvod

Japonština i korejština bývají většinou označovány za jazykové izoláty (viz např. Tranter 2012, 3). V diskuzích o případné příbuznosti s ostatními jazyky bývají nejčastější hypotézy o jejich příbuznosti s altajskými jazyky či mezi sebou navzájem (viz např. Pokorný a Hanuliak 2010, 177). Zjednodušeně bývají také popisovány jako jazyky s mnoha úrovněmi vyjádření zdvořilosti. Navíc bývají oba jazyky řazeny mezi jazyky s vůbec nejvyspělejšími systémy zdvořilosti. Tato práce by měla přinést přehledný paralelní popis obou zdvořilostních systémů, včetně přiblížení nejdůležitějších sociopragmatických aspektů ovlivňujících jejich používání. Cílem je pak srovnání těchto systémů a představení bodů, ve kterých se rozcházejí.

V první kapitole si zběžně představíme různé přístupy zpracování tématu jazykové zdvořilosti a několik z nejdůležitějších zdvořilostních teorií, důležitých pro pozdější vymezení rozdílů mezi zdvořilostními systémy japonštiny a korejštiny. V druhé kapitole se zaměříme na zpracované studie a články důležité v historii porovnávání japonštiny a korejštiny s důrazem především na práce zaměřené na jejich zdvořilostní systémy a jejich porovnávání. V třetí kapitole pak přejdeme k samotnému popisu systémů. Zprvu si souběžně představíme vyjadřování zdvořilosti vůči adresátovi a vůči referentovi v japonštině a v korejštině, které srovnáme a vymežíme jejich rozdíly. Dále si představíme sociopragmatické proměnné, které se taktéž podílejí na způsobu používání obou systémů. Poukázáním na rozdílnou důležitost těchto aspektů si dále vysvětlíme rozdíly v uplatňování zdvořilosti. V závěru pak shrneme poznatky ve stručném výčtu rozcházejících se bodů těchto dvou zdvořilostních systémů.

Práce by mohla být vhodným doplňkovým materiálem studentům zabývajícím se japonštinou i korejštinou a mohla by jim pomoci v objasnění rozdílností fungování a používání zdvořilosti v obou jazycích. Práce je však pouze teoretickým úvodem do problematiky, která má potenciál dalšího zpracování. Mohla by tak sloužit jako výchozí bod pro pozdější detailnější zkoumání těchto zdvořilostních systémů a jejich fungování či pro podrobnější zkoumání konkrétních jevů, na které v práci tohoto rozsahu není místo.

1. Zdvořilost

Pojem zdvořilosti obecně odkazuje ke způsobu chování či jednání, který je v dané společnosti považován za slušný, ohleduplný, uctivý. O tom, jaké chování je v dané společnosti považováno za zdvořilé a jaké ne, rozhodují zejména společenské normy platící v daném společenství.

Zdvořilost je ale také rozvinutým lingvistickým konceptem. Právě snahy o uchopení jazykové zdvořilosti pomocí zdvořilostních teorií jsou jedním z populárních proudů současné pragmatiky a také častou metodou ve studiu mezikulturní komunikace. Gino Eelen, která ve své práci *A Critique of Politeness Theories* (2001) rozebírá devět zdvořilostních teorií, poukazuje na zajímavé postavení zdvořilosti „na pomezí jazyka a společenských norem“ a tvrdí:

As such, [the study of politeness] can be of value for understanding how society and ethics are connected to language and to behaviour in general, and provide a deeper insight into how society is established and maintained through interaction.¹

Robin T. Lakoff je obecně považována za autorku jedné z prvních zdvořilostních teorií vůbec. Lakoff (1973; cit. v Eelen 2001, 2–3) pojímá zdvořilost jako systém pro předcházení možnosti konfliktu v mezilidských vztazích. Uplatněním čtyř konverzačních maxim Herberta P. Grice (1975): maxima kvantity, kvality, relevance a způsobu vede podle Lakoff (1973) k racionálnímu používání jazyka. Lakoff (1973, 298; cit. v Eelen 2001, 3) ale dále tvrdí, že důvodem pro nedodržení čtyř konverzačních maxim v konverzaci je zohlednění zdvořilostních pravidel: pravidla nevnucovat adresátovi svou vůli (*don't impose*), poskytnout adresátovi možnost výběru (*give options*) a snahy, aby se adresát cítil dobře (*make a feel good, be friendly*). Ačkoliv jsou v promluvách vždy zastoupena všechna tři pravidla, Lakoff podotýká, že se v různých kulturách liší i tendence v používání těchto pravidel. Předpokládá se, že v asijských zemích tak bývá upřednostňováno druhé pravidlo poskytování možnosti výběru, na rozdíl od evropských zemí, kde bývá čteněji zastoupeno pravidlo první, a to nevnucovat adresátovi svou vůli.

Snad nejvlivnější ze zdvořilostních teorií byla zpracována Penelopou Brown a Stephenem Levinsonem v sociolingvistické studii *Politeness: Some universals*

---

¹ „Jako takové studium [zdvořilosti] může být hodnotné pro pochopení toho, jak jsou společnost a morálka propojeny s jazykem a s chováním obecně, a můžou poskytnout hlubší náhled do toho, jak je společnost tvořena a udržována skrze interakci.“

in language usage (1987, první vydání 1978). Brown a Levinson ve svém díle přistupují k užívání jazyka jako k součásti společenské interakce, ve které je jazyková komunikace určována především společenskými vztahy mezi mluvčím a adresátem a obsahem jejich promluvy. Důležitou roli v teorii hraje pojem abstraktní tváře (*face*) zavedený sociologem E. Goffmanem (1967), označující jakousi vytvořenou ideální představu nás samotných ve vztahu k ostatním, nebo také roli, kterou ve společnosti zastáváme. Tvář má dvě části: pozitivní tvář (*positive face*) a negativní tvář (*negative face*) (Brown a Levinson 1987, 61). Pozitivní tvář je označováno přání jedince, aby s ním okolí souhlasilo, uznávalo jej a vnímalo jeho potřeby. Negativní tvář má naopak představovat touhu jedince po svobodě a po tom nebyt omezován ve vlastním jednání (ibid., 70). Posilování pozitivní tváře je pak definováno jako pozitivní zdvořilost (*positive politeness*); negativní zdvořilost (*negative politeness*) vychází ze zdrženlivosti a respektu adresáta. V práci později poukážeme na to, jaký z principů převažuje ve zdvořilostních systémech japonštiny a korejštiny.

Brown a Levinson (ibid., 64–68) dále tvrdí, že v interakci s ostatními naše pozitivní či negativní tvář může být ohrožena, a stejně tak můžeme my ohrozit pozitivní či negativní tvář adresáta. Takové jednání označují jako tvář ohrožující (*face-threatening acts*) a dělí je následovně: akty ohrožující negativní tvář adresáta (např. příkaz, rada, výhrůžka), akty ohrožující pozitivní tvář adresáta (např. stížnost, kritika, nesouhlas), akty ohrožující negativní tvář mluvčího (např. přijetí nabídky, slib), akty ohrožující pozitivní tvář mluvčího (např. omluva, přiznání). Jelikož by v zájmu všech členů společnosti mělo být pomáhat si v udržování tváře, Brown a Levinson (1987, 68–83) se soustředí na taxonomii strategií pro to, jak tvář zachovávat: strategie obranné (v případě ohrožení vlastní tváře) a ochranné (v případě ohrožení tváře někoho jiného).

V reakci na teorii tváře Brown a Levinsona (1987) bylo vzneseno i mnoho nesouhlasných názorů, odmítajících univerzálnost teorie a jejího možného uplatnění na všech jazycích. Kritika přicházela především ze strany lingvistů zabývajících se východoasijskými jazyky, jako byli např. B. Hill et al. v článku „Universals of Linguistic Politeness: Quantitative Evidence from Japanese and American English“ (1986), Ide Sachiko v článku „Formal Forms and Discernment: Two Neglected Aspects of Universals of Linguistic Politeness“ (1989), Ide et al. v článku „The Concept of Politeness: An Empirical Study of American English and Japanese“ (1992) a další. Mezi nimi univerzálnost teorie kritizovala i Matsumoto Joshiko. Matsumoto v článku „Reexamination of the Universality of Face: Politeness

Phenomena in Japanese“ (1988, 411) upozorňuje na to, že teorie tváře je vytvořená na anglosaském modelu a stejně tak i modelový jedinec, se kterým pracuje. Dále dodává, že v japonské společnosti je silný koncept skupinového vědomí a jedinec je vnímán spíše jako součást skupiny, teorie vytvořená na bázi západní společnosti, ve které takovýto koncept není přítomný, zde nemůže být zcela uplatnitelná. Matsumoto se k tématu vyjadřuje i v článku „Linguistic Politeness and Cultural Style: Observations from Japanese“ (1993, 64), v jehož závěru dodává, že pro skutečnou univerzální platnost teorie je především zapotřebí podrobnější rozpracování toho, co pojem „tvář“ představuje v konkrétní kultuře.

Ide (1982, 1989, 1993), Ide et al. (1986), Hill et al. (1986) nesouhlasí s dosud představovaným konceptem zdvořilosti jako pouze strategického jednání pro dosažení osobních cílů (cit. v Eelen 2001, 11). Naopak vůli (*volition*), která je v předchozích teoriích považována za hlavní aspekt v uplatňování zdvořilosti, považují za jednu ze dvou složek zdvořilosti. Za druhou složku zdvořilosti závislou na společenských konvencích a normách udávají soudnost (*discernment*)², který vychází z japonského *wakimae* (弁え). Ide v článku „On the Notion of Wakimae: Toward an Integrated Framework of Linguistic Politeness“ (1992, 298) *wakimae* definuje jako „social norms according to which people are expected to behave in order to be appropriate in the society they live“³.

Touto problematikou se zabýval například i výše zmiňovaný Beverly Hill et al. v článku „Universals of Linguistic Politeness: Quantitative evidence from Japanese and American English“ (1986), kteří *wakimae* definují jako: „almost automatic observation of socially-agreed-upon rules and applies to both verbal and non-verbal behaviour“ (348)⁴. Hill et al. (1986) zde skrze zkoumání anglických a japonských žádostí o pero potvrzují předpoklad, že *discernment* je součástí obou jazyků, v japonštině je však zastoupen ve větší míře než v americké angličtině. Vyvozují tak, že podle rozdílnosti kultur se liší i zastoupení složek vůle (*volition*) a *discernment*.

Tématem vztahu mezi mluvčím a adresátem, kterému se v této práci budeme podrobněji věnovat v podkapitole 3.1, se zabývali například Roger Brown a Albert Gilman. Brown a Gilman se v článku „The pronouns of power and solidarity“ (1960)

---

² Dále budeme pracovat s pojmem v jeho anglickém znění *discernment*, který bývá i v českých textech často ponecháván v původním znění.

³ „Společenské normy, podle kterých by se lidé měli chovat, aby zapadali do společnosti, ve které žijí.“

⁴ „Téměř automatické dodržování pravidel, na kterých se společnost dohodla, a uplatňuje je na verbálním i neverbálním chování.“

zaměřili především na způsoby oslovování (zejména na zájmeno druhé osoby) jako jedné z manifestací jazykové zdvořilosti. V tomto článku autoři zavádějí systém dvou parametrů, a to moci (*power*) jako asymetrického vztahu mezi lidmi, který neustále podléhá změnám, a solidarity (*solidarity*) jako symetrického vztahu znázorňujícího relativní blízkost či odstup mezi lidmi.

Na Brown a Gilmana (1960) mezi jinými navázal např. i Sohn Ho-min v článku „Cross-cultural Patterns of Honorifics and Sociolinguistic Sensitivity to Honorific Variables: Evidence from English, Japanese and Korean“ (1986), ve kterém vytváří zajímavou paralelu mezi schématem moci a solidarity ve způsobech oslovování v evropských jazycích a japonštině a korejštině (používáním zdvořilostních sufixů). Sohn (1986; cit. v Park 1993, 113) koncepty moci a solidarity dále dělí na dvě dílčí skupiny. U moci jsou to přisuzovaná moc (*ascribed power*), kam řadí vztah mezi komunikanty, jejich věk a pohlaví, a dosažená moc (*achieved power*), kam řadí společenské a profesní postavení. Solidaritu pak dělí na mezilidskou solidaritu (*intepresonal solidarity*), kam řadí začlenění do skupin a individuální proměnné jako blízkost komunikantů, a situační solidaritu (*situational solidarity*), kam patří např. formálnost situace.

Park Mae-ran v článku „Conflict Avoidance in Social Interaction: A Sociolinguistic Comparison of the Korean and Japanese Honorific Systems“ (1993) přejímá způsoby dělení a aplikaci schématu moci a solidarity na korejských zdvořilostních sufixech, a dále je uplatňuje na japonský a korejský zdvořilostní systém. V této práci budeme později pracovat s otázkou sociopragmatických aspektů a jejich vlivu na používání zdvořilosti v japonštině i v korejštině, kde některé z výsledků Park (1993) zohledníme (viz kapitolu 4).

Obecně je tedy platné, že se jazyková interakce skládá nejen z interakce lingvistické, ale i z interakce sociálních norem a konvencí. Použití vzorců zdvořilosti je sice některými označováno za univerzální, struktura těchto vzorců a četnost jejich použití se však mezi kulturami a společenstvími liší a je také ovlivněna historií a strukturou konkrétní společnosti.

V kontextu jazyků, jako je japonština a korejština bývá v češtině používáno slovní spojení „zdvořilostní systém“. Jelikož je v obou jazycích systém vyjadřování zdvořilosti úzce svázán s gramatickými pravidly a lexikem, zdvořilostní systém bychom mohli označit jako komplexní kodifikaci společenských pravidel v systému gramatiky a lexika.

Tyto projevy jsou pak viditelné v používání zvláštního lexika, slovesných koncovek, předpon či partikulí.

V publikacích zabývajících se diskursem *Nihondžinron* (日本人論, diskuze o Japoncích soustředící se na otázky japonské národní a kulturní identity) je zdvořilostní systém japonštiny *keigo* (敬語) uváděn jako jeden z projevů japonské výjimečnosti (Richard J. Watts et al. 2005, 300–302). *Keigo* je také často řešenou problematikou v rámci tzv. *gengoseikacu* (言語生活, jazykový život). Jedná se o aktivní zájem o rozvoj používání standardního jazyka podporovaný i státními orgány, který se projevuje množstvím publikací či kurzů japonštiny pro Japonce v televizi i v rozhlase. Specifické je postavení japonského zdvořilostního systému a množství publikací zaměřených na samostudium zdvořilostního systému *keigo* určené rodilým mluvčím. Watts et al. (2005, 302) dodávají, že podle informací Japonské národní televize (NHK) je druhé nejčastější přání Japonců (hned po zdraví) právě zlepšení se v používání zdvořilostního systému *keigo*.

Ačkoliv v Koreji existuje obdobný pojem: *onösānghwal* (언어생활, jazykový život), a do jisté míry se jeho význam podobá japonskému označení *gengo seikacu*, v Koreji se nevyvinul v koncept podobný tomu japonskému. Tato složenina v korejštině odkazuje k tomu, jak správně číst, psát a používat korejštinu neboli používání správných forem standardního jazyka. Obdobný pojem *sānghwalgugo* (생활국어, život jazyka) se pak používá v názvech školních předmětů na základních a středních školách zabývajících se otázkami korejské gramatiky. V japonštině bývá v tomto významu naopak užíván výraz *kokugo* (国語, národní jazyk). Na rozdíl od Japonska se tedy v tisku, televizních a rádiových pořadech tématu jazyka Korejci věnují podstatně méně. Fenomén příruček a učebnic pro ovládnutí zdvořilostního systému, které by byly zaměřeny na rodilé mluvčí, se v Koreji neprojevil. Podobná literatura vychází většinou pouze jako výukový materiál pro cizince.

2. Předchozí studie

V této kapitole si představíme některé z nejdůležitějších publikací k tématu. V první podkapitole si představíme historii prací zabývajících se možnou příbuzností japonštiny a korejštiny. V druhé podkapitole si nejprve představíme některé z prací na téma zdvořilosti v japonštině a korejštině. Ve třetí podkapitole si představíme pro nás nejdůležitější práce, a to publikované komparace zdvořilostních systémů japonštiny a korejštiny.

2.1 Práce na téma příbuznosti japonštiny a korejštiny

Porovnáváním japonštiny a korejštiny se do současnosti zabývalo mnoho lingvistů. Bruno Lewin, německý japanolog, koreanolog a lingvista, v článku „Japanese and Korean: The Problems and History of a Linguistic Comparison“ (1976) rozlišuje tři období vzniku prací porovnávajících japonštinu a korejštinu.

První období uvědomování si kulturního a lingvistického spříznění Lewin (1976, 389–390) označuje jako období před-vědecké s trváním od 17. století až poloviny 19. století. V této fázi byla japonština pokládána za větev korejštiny. Názor byl ovlivněn především zjevnou podobností mezi sino-japonskou a sino-korejskou vrstvou. Z tohoto období, ve kterém vznikaly především práce lexikografického a filologického charakteru, jmenuje Lewin (ibid.) například práce japonského filozofa Kaibary Ekkena *Nihon šakumjó* (日本釈名, 1700, Japonský etymologický slovník), dílo Araie Hakusekiho *Tóga* (東雅, 1719, Etymologický slovník) či Motooriho Norinagy komentář ke kronice Kodžiki, *Kodžiki-den* (古事記伝, 1764–1798). Korejští jazykovědci se v tomto období zabývali především původem a použitím japonské slabičné abecedy v porovnání s *idu* (이두, korejský systém zápisu pomocí čínských znaků používaný do 15. století) a s korejskou abecedou *hangŭl* (한글). Pravděpodobně prvním jazykovědcem v Evropě, který předpokládal spřízněnost japonštiny a korejštiny, byl španělský filolog Lorenzo Hervás (1800; cit. v Lewin 1976, 390).

Druhé období Lewin (1976, 390–392) označuje jako ranně vědecké a jeho začátek datuje do druhé poloviny 19. století. Tato fáze přichází s otázkou po původu japonštiny i korejštiny a jejich možném genealogickém spříznění. Šlo zde především o díla

evropských učenců, z nichž průlomovým bylo porovnání japonštiny a korejštiny Williama G. Astona v časopise *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, „A comparative Study of the Japanese and Korean Languages“ (1879; cit. v Lewin 1976, 390), které se stalo výchozí prací pro další studie. Od konce 19. století do prvního desetiletí 20. století se tímto tématem zabývalo i mnoho japonských lingvistů. Značným přínosem bylo například pořízení četných materiálů pro studium etymologie korejských slov a místních jmen či studie o genetické spřízněnosti japonštiny a korejštiny japonského filologa Kanazawy Shōsiburōa (1910; cit. v Lewin 1976, 392). Kanazawa také tvrdil, že je korejština větví japonštiny. Tento názor však nebyl přijat a byl kritizován především pro zřejmou politickou motivaci.

Třetí období Lewin (1976, 392–394) označil jako vědecké a jeho počátky datoval do 20.–40. let 20. století, tedy období vzniku prací finského lingvisty Gustafa J. Ramstedta, a to *A comparison of the Altaic language with Japanese* (1924), *A Korean Grammar* (1939), *Studies in Korean Etymology* (1949) a článku „Two Words of Korean-Japanese“ (1926). Ramstedt používal metody srovnávací a historické lingvistiky, zprvu zastával názor spřízněnosti korejštiny s altajskými jazyky, později se přiklonil i k názoru možného spříznění japonštiny a korejštiny.

V této době začal vzrůstat i počet prací zkoumajících starou korejštinu a původ japonštiny prostřednictvím staré japonštiny a její fonologie. V období druhé světové války a po ní následujících přibližně dvaceti let se z politických důvodů odmlčela většina korejských lingvistů. Z japonských prací byly významné diskuze na téma původu japonského jazyka, shrnující dosavadní poznání, například práce Ōno Susumua *Nihongo no kigen* (日本語の起源, 1957, Původ japonštiny) a Hattori Širōa *Nihongo no keitō* (日本語の系統, 1959, Systém japonštiny). Japanolog a koreanolog Ogura Shinpei, který se ve svých pracích zabýval především jazykovou historií a studiem dialektů, byl také jedním ze zastánců názoru jazykové spřízněnosti japonštiny a korejštiny. Ve svých pozdějších pracích však zmiňuje nedostatek přesvědčivých materiálů, především mezi fonologickými a lexikálními komparacemi (Lewin 1976, 394–398).

Za výrazný posun hypotézy genetického spříznění japonštiny a korejštiny se podle Lewina (1976, 401) zasloužila lexikální a fonologická komparace amerického lingvisty a odborníka na japonštinu a korejštinu, Samuela Martina, *Lexical evidence relating Korean to Japanese* (1966). Podle slov Stephena Andersona (2010), v porovnání

s řadou předchozích prací tak studie vyčnívala profesionalitou zpracování, vyspělostí komparativní metody a systematickostí práce. Martin se tématu spřízněnosti japonštiny a korejštiny věnoval i v dalších člancích Lee Ki-moon a Samuel R. Ramsey v díle *A history of the Korean language* (2011, 307) mezi nejvlivnější řadí jeho články „Morphological clues to the relationships of Japanese and Korean“ (1990), „Recent research on the relationships of Japanese and Korean“ (1991) či „What do Japanese and Korean have in common? The history of certain grammaticalizations“ (2006).

Fonologickou spřízněností se pak zabýval např. John Whitman ve své disertační práci *The phonological basis for the comparison of Japanese and Korean* (1985), kterou později Alexandr Vovin v článku „Notes on Some Japanese-Korean Phonetic Correspondences“ (1993, 338–339) označil za pevný základ fonologických komparací japonštiny a korejštiny, ačkoliv některé s Whitmanem udávaných podobností považuje za nepravděpodobné.

Mezi nejdůležitější příspěvky na téma komparace japonštiny a korejštiny po roce 1990 Lee a Ramsey (2011, 308) dále jmenují Song Minovu komparaci *Kankokugo to Nihongo no aida* (韓国語と日本語の間, 1999, Mezi korejštinou a japonštinou) a Vovinovu studii *Koreo-Japonica: A re-evaluation of a common genetic origin* (2008). Vovin v práci opětovně analyzuje již známá data ve snaze nalezení nových důkazů o spřízněnosti japonštiny a korejštiny, v závěru však přičítá četnou podobnost těchto dvou jazyků spíše několik staletí dlouhému kontaktu mezi zeměmi.

Po roce 1970 se komparace japonštiny a korejštiny přesunula spíše na pole detailnějších studií a porovnání konkrétních gramatických jevů. Příkladem je například srovnávání výrazů s negativní polaritou (*negative polarity items*). Park Kang-hun v článku „A contrastive study of Japanese and Korean negative sensitive items: a grammaticalization approach“ (2013, 152–153) mezi autory zabývající se touto problematikou jmenuje: Martin (1975), Nam Seung-ho (1994), Kim Alan Hyun-oak (2001), Peter Sells (2001), Lee Chung-min (2002) aj. Autoři v pracích upozorňují především na syntaktickou a sémantickou podobnost japonské partikule *šika* (しか, jen) a korejské partikule *pakke* (밖에, jen). Park (2013) naopak představuje rozdílnosti *šika* a *bakke* a poukazuje na morfologickou a etymologickou podobnost přídavného jména *hoka* (ほか, jiný) a partikule *pakke*.

2.2 Práce na téma japonského a korejského zdvořilostního systému

Systém zdvořilosti je jedno z bohatě zpracovaných témat jak v japonštině, tak i v korejštině.

Podle Garyho D. Prideauxe (1970, 11–15) se v počátcích japonským zdvořilostním systémem zabýval například Okamoto Uichi v práci *Nihongo hjógen bunten* (1944, 日本語表現文典, Gramatika japonských výrazů). Uichi zde ve třech kapitolách rozebírá několik vybraných příkladových konstrukcí vytvořených vět a frází a poukazuje na situace, ve kterých by mohly být použity. Ve stejné době vzniká obdobná práce Hashimota Shinkichiho *Šin bunten bekki* (1948, Nová gramatika), ve které Hashimoto stejně jako Okamoto vychází z konkrétního použití vybraných zdvořilých konstrukcí promluvy. V anglicky psané literatuře šlo v počátcích pouze o několikastránkové zmínky v pracích věnujících se japonské gramatice, jako například v díle *A Simplified Grammar of the Japanese Language* (1924) japanologa Basila H. Chamberlaina. Podrobnější zpracování představil strukturalista Bernard Bloch v článku „Studies in Colloquial Japanese II: Syntax“ (1948), ve kterém definuje vrstvy zdvořilého jazyka a jejich použití. Dělí je na prostou (*plain*), běžnou (*normal polite of conversation*) a zdvořilou (*honorific*). Z Blocha pak vychází i Eleanor H. Jordan v dílech *The Syntax of Modern Colloquial Japanese* (1955) a *Beginning Japanese* (1962) ve kterých dělení rozšiřuje o další vrstvy (podrobněji viz podkapitulu 3.1).

Patricia J. Wetzel a Inoue Miyako v článku „Vernacular Theories of Japanese Honorifics“ (1999, 68) z prací zabývajících se kategoriemi zdvořilostního systému japonštiny zmiňují například Martina (1964, 1975) či Roy A. Millera (1971). Z prací věnujících se syntaxi a morfologii zdvořilostního systému japonštiny zmiňují například Haradu Shinichiho (1976) a Masayoshi Shibataniho (1990). Na poli pragmatiky a sociolingvisticky se tomuto tématu věnovali například Joy Hendry v práci *The armour of honorific speech: Some lateral thinking about keigo* (1990) a výše zmiňovaná Patricia J. Wetzel v práci *The language of vertical relationships and linguistic analysis* (1993).

Cho Choon-hak ve své disertační práci *A Study of Korean Pragmatics: Deixis and Politeness* (1982, 2) mezi některé z hlavních lingvistů zabývajících se korejským zdvořilostním systémem jmenuje například Song Seok-choonga (1967) a Cooka Eung-doa (1969), kteří vycházeli především z počátečního modelu transformační gramatiky. Za využití performativní hypotézy téma zdvořilosti zpracoval H. B. Lee

(1970) a otázce gramatiky zdvořilostního systému se věnoval např. Yang In-seok (1972). Na poli sociolingvistiky se pak tématem zdvořilosti zabýval například Hwang Juck-ryoon v rozsáhlé studii *Role of Sociolinguistics in Foreign Language Education with Reference to Korean and English Terms of Address and Levels of Deference* (1975).

Park (1993, 115) dále jmenuje lingvisty zabývající se klasifikací zdvořilosti uplatňované na účastníky hovoru v daných situacích (účastník hovoru může být mluvčím, ale také předmětem hovoru). Byli to například Sung Kyu-chul (1976, 1984), Suh Cheong-soo (1979, 1980), Lee Ik-seop a Lim Hong-bin (1983) a Kim Jong-won (1984). Na základě těchto studií lze tak rozlišit tři typy zdvořilosti: zdvořilost vůči podmětu promluvy (*subject honorific*), zdvořilost vůči předmětu promluvy (*object honorific*) a zdvořilost vůči adresátovi (*addressee honorific*). Touto problematikou se budeme podrobněji zabývat v kapitole 3.

2.3 Komparativní práce na téma zdvořilosti v japonštině a korejštině

Ačkoliv o zdvořilostním systému jak japonštiny, tak i korejštiny vyšla řada publikací, jejich komparace patří mezi méně zpracovaná témata. Lucien Brown v článku „Contrasts between Korean and Japanese Honorifics“ tvrdí, že: „I přes zřejmé možnosti pro komparativní studie korejského a japonského zdvořilostního systému, pokusů o jejich srovnání bylo doposud skutečně překvapivě málo“ (2008, 369).

Lewin (1976, 391) udává, že jedny z prvních poznámek o vzájemné podobnosti zdvořilostních systémů japonštiny a korejštiny se objevily ve výše zmíněné Astonově komparativní studii (1879) a v sérii esejí Shiratoriho Kurakichiho, která vyšla v roce 1897 v časopise *Kokugakuin zašši* (國學院雜誌, časopis Kokugakuin). Shiratori se v esejích věnoval především etymologickému zkoumání korejských prvků ve slovní zásobě staré japonštiny. Jednou z nevlivnějších prací porovnávajících zdvořilostní systém japonštiny a korejštiny je Martinův článek „Speech Levels in Japan and Korea“ (1964). Článek je důležitý příspěvek do diskuzí na téma rozvrstvení korejského jazyka, neboť zde Martin představuje šest vrstev jazykového projevu zdvořilosti. Tradiční lingvisté však dosud trvali na dělení na čtyři vrstvy (viz např. Choi Hyun-bae (1959); podrobněji o problematice stratifikace korejštiny viz podkapitolu 3.1). Dále také přináší model komunikace mezi mluvčím, adresátem a referentem a pojednává o zdvořilosti aplikované v obou jazycích. Důležitý je dále také i článek Zino Songa „The use of speech levels in Japan and Korea“ (1980) a článek Sung Kyu-chula

„Speech Levels and Formal/Informal Variations in Korean“ (1985), který přináší pravděpodobně nejsložitější a nejkompexnější zpracování rozvrstvení korejštiny, a to na deset vrstev (Park 1992, 27).

Dřívější výše zmíněné práce zpracovávaly zdvořilostní systémy především se zaměřením na normativní modely zdvořilosti. Podle Browna (2008, 369) současný výzkum zaujal pragmatičtější a sociolingvisticky orientovanější přístup k tématu. Předmětem výzkumu se stalo rozdílné používání zdvořilosti v závislosti na sociálních skupinách a záměrné užívání zdvořilosti pro dosažení požadovaných cílů. Jedná se například o články Haruko M. Cook „The role of the Japanese masu form in caregiver-child conversation“ (1997) a „The social meanings of the Japanese plain form“ (2002), či článek Cynthie D. Dunn „Public and private voices: Japanese style shifting and the display of affective intensity“ (1999) a další. Významný je i článek Park Mae-ran z roku 1993, „Conflict Avoidance in Social Interaction: A Sociolinguistic Comparison of the Korean and Japanese Honorific Systems“, který sloužil jako důležitý zdroj i pro tuto práci. Park (1993) přináší přehledný výčet bodů shody a rozdílnosti mezi zdvořilostními systémy japonštiny a korejštiny a v závěru připouští další možnosti tématu (především z pohledu současných trendů v jazyce) a poukazuje na nedostatek podrobnějších výzkumů.

V českém jazyce se blíže souvisejícím tématem zabývala Veronika Kušniriková ve své bakalářské práci *Vliv konfucianismu na oslovování v japonštině a korejštině* (2013). Kušniriková odlišnost systémů oslovování v japonštině a korejštině přičítá zejména rozdílnému působení konfucianismu a neokonfucianismu v Japonsku a Koreji. V Japonsku se projevuje především v oslovování v pracovním prostředí a v převažující důležitosti společenského postavení v porovnání s rodinnou identitou (např. oslovování profesními tituly i mimo zaměstnání či užívání profesních titulů namísto zdvořilostních sufixů u jmen). Ve srovnání s Japonskem se působení konfucianismu v Koreji projevilo mnohem znatelněji na systému oslovování v rodině. V korejštině tak dochází k složitější diferenciaci v oslovování pokrevních příbuzných a rodiny nabyté sňatkem a v oslovování svobodných a ženatých/vdaných členů rodiny. V této práci oslovování nebude dále podrobně zpracovááno, ale zmíněno pouze okrajově.

3. Zdvořilostní systém japonštiny a korejštiny

Park (1993, 112) vysvětluje anglický pojem *honorifics*, označující zdvořilost či zdvořilostní systém, následovně:

In a broad sense, honorifics can be defined as a system for linguistic encoding of universal politeness phenomena and more specifically, as a system for the sociolinguistic encoding of the relationship between the speaker and the addressee, or the referent, in a given situation.⁵

S podobnou definicí zdvořilostního systému (*honorific system*) přichází i Brown v článku „Contrasts Between Korean and Japanese Honorifics“, kde jej popisuje jako „ukazatele relativního postavení mluvčích, referentů a přihlížejících/náhodných diváků skrze slovní zásobu nebo morfo-syntax jazyka“⁶ (2008, 369–370, přeloženo z angl.). Brown tudíž rozlišuje trojí dělení:

1. zdvořilost vůči adresátovi (*hearer honorifics*)
2. zdvořilost vůči referentovi (*referent honorifics*)
3. zdvořilost vůči přihlížejícím/náhodným posluchačům (*bystander honorifics*)⁷

Zdvořilost vůči adresátovi reflektuje vztah mezi mluvčím a adresátem a projevuje se především ve slovesných koncovkách a v oslovování. Zdvořilost vůči referentovi je ukazatelem vztahu mezi mluvčím a osobou, o které mluvčí hovoří. V některých situacích může být referent zároveň i adresátem. Tento referent může v promluvě stát v pozici větného podmětu či větného předmětu. Podle tohoto kritéria Martin (1991, 1026) rozlišuje dva druhy zdvořilosti vůči referentovi: zdvořilost vůči podmětu promluvy (*subject honorifics*), také nazývaná jako „uctivé tvary“ (*honorific speech*), a zdvořilost vůči přímému či nepřímému předmětu (*object honorifics*) nazývaná jako „skromné tvary“ (*humble speech*).

V následujících podkapitolách si přiblížíme, jakým způsobem je zdvořilost vůči adresátovi a referentovi reflektována v japonštině a v korejštině, a to především na slovesných tvarech. Následně se také zaměříme na další projevy zdvořilosti a také na

---

⁵ „V širokém slova smyslu, zdvořilostní systém může být definován jako systém lingvistického kódování univerzálního fenoménu zdvořilosti a konkrétněji jako systém pro sociolingvistické kódování vztahu mezi mluvčím, adresátem nebo referentem v konkrétní situaci.“

⁶ „The indexing of the relative position of the interlocutors, the referents and the bystanders either in the lexicon or the morfo-syntax of language.“

⁷ Brown (2008, 370–371) udává příklad z javánštiny, v japonštině ani korejštině se však tento druh zdvořilosti neprojevuje, a proto se mu dále nebudeme věnovat.

důležité faktory ovlivňující strukturu zdvořilostních systémů. V závěru kapitoly si shrneme rozdílné body systémů.

3.1 Zdvořilost vůči adresátovi

V japonštině i korejštině je zdvořilost vůči adresátovi vyjadřovaná především skrze systém slovesných koncovek. Jelikož ani v jednom z těchto jazyků neexistuje společensky neutrální úroveň zdvořilosti, mluvčí je vždy nucen vybírat si zdvořilostní stupeň promluvy odpovídající jeho vztahu s posluchačem a zároveň odpovídající dané situaci (Eelen 2001, 11–12).

Zdvořilost vůči adresátovi je však těžká k uchopení jak kvůli citlivosti ke společenské dynamice, tak kvůli časté odlišnosti stanovených kritérií ve vytváření stratifikací v jednotlivých teoretických pracích. Ani v japonštině, ani v korejštině se lingvisté neshodli na jednom univerzálně platném dělení, naopak si vzájemně odporují, přináší nová dělení, nebo nově zpracovávají dělení dříve vzniklá. V následující části si zběžně představíme průřez těmito diskuzemi jak pro japonštinu, tak pro korejštinu. Pro každý z jazyků si zvolíme stěžejní dělení, které se stane výchozí pro vyvozování závěrů.

3.1.1 Zdvořilost vůči adresátovi v japonštině

Mezi první, kteří se pokusili o stratifikaci japonštiny z hlediska zdvořilosti vůči adresátovi, patří například v kontextu práce zmiňovaný Bernard Bloch. Blochovo (1948) trojí dělení rozlišovalo prostou (*plain*), vrstvu zdvořilosti běžné konverzace (*normal polite of conversation*) a zdvořilou (*honorific*) vrstvou. V kapitole Předchozí studie zmiňovaná Jordan (1955) Blochovo dělení obohacuje o rozlišování na formální a osobní konstrukce. Jordan (1962) ve své pozdější přehodnocené stratifikaci přináší dvojí dělení pouze na dvě vrstvy, zdvořilou (*polite*) a prostou (*plain*). Zdvořilou vrstvou dále dělí na další tři vrstvy, a to uctivou (*honorific*), neutrální (*neutral*) a skromnou (*humble*). Těmto třem podvrstvám, stejně jako prosté vrstvě pak přiřazuje formální a osobní tvary. Neutrální podskupina obsahovala pouze již zastaralý formální

zdvořilostní tvar spony *da* (だ)⁸: *de gozaru/gozaimasu* (でござる/ございます). Martin (1964) ve svém trojím dělení rozlišoval prostou (*plain*), zdvořilou (*polite*) a uctivou (*deferential*) vrstvu. Martinova uctivá vrstva taktéž obsahovala jediný tvar: *de gozaimasu*. Další lingvisté často vycházeli z výše zmíněných dělení, která nově zpracovávali a vytvářeli obměněné stratifikace. Prideaux (1970, 15–16) jmenuje např. Zelling S. Harrise (1951), John J. Chewa (1961), Charles T. C. Tang (1965), Akiko Uedu (1965) a další.

Nejčastěji užívané je Martinovo (1964) trojí dělení, jeho třetí stupeň však v současných pracích bývá vypouštěn. Důvodem je zastaralost tvaru *de gozaimasu*, který již v moderní japonštině není tolik využíván. Obměněné dělení tedy obsahuje dva stupně: prostý (*da*/prosté tvary sloves) a zdvořilý stupeň (*desu/masu*)⁹. Lucien Brown (2008, 371) se přiklání k terminologii Jorden a Noda (1987), a vrstvy označuje jako přímou (*direct*) a vzdálenou (*distal*) vrstvu. V této práci se podržíme označení prostý a zdvořilý stupeň. Prostou vrstvou je nazýván styl bez projevu zdvořilosti vůči adresátovi a většinou bývá používán mezi vzájemně si blízkými osobami, jako například mezi některými členy rodiny a přáteli, a to ve většině případů v neformálních situacích. Zdvořilá vrstva projevuje úctu vůči adresátovi a je používána ve formálnějších situacích, chceme-li zohlednit rozdílné společenské postavení adresáta apod.

Souběžně začalo vznikat i rozdělení samotného zdvořilostního systému *keigo*, které v předchozích stratifikacích není detailněji řešeno a např. v Martinově dělení je chápáno jako součást zdvořilé vrstvy se zdvořilostní slovesnou sponou *desu* či zdvořilým slovesným sufixem *-masu*. Dnes je nejběžnějším dělením zdvořilostního systému *keigo* trojí dělení na *sonkeigo* (尊敬語, uctivá řeč), *kendžógo* (謙讓語, skromná řeč) a *teineigo* (丁寧語, zdvořilá řeč). Patricia Wetzel (2004, 24–25) poukazuje na jeho počátky již v díle Yoshioky Kyosukeho (1906) a později např. v pracích Uchiyamy Kaorua (1928), Hashimota Shinkichiho (1935) a Saekiho Umetoma (1953). Saekiho model byl také později využit ve školství pro jazykovou výuku na základních a středních školách. Toto dělení bylo ale také značně kritizováno, především

---

⁸ Slovesná spona jejímž neutrálním tvarem je tvar *da*, zdvořilým tvarem tvar *desu* a za formální tvar je považován tvar *de aru* (s uplatněním zdvořilého slovesného sufixu *de arimasu*). Tvar *de gozaru* vzniká nahrazením slovesa *aru* jeho zdvořilejším protějškem, a to tvarem *gozaru*, čímž vzniká tvar *de gozaru* (s uplatněním zdvořilého slovesného sufixu *de gozaimasu*). Tvar *de aru* je používán především v psaném projevu či veřejných projevech, v určitých situacích však může být použit i v hovorové řeči. Tvar *de gozaru* je dnes již zastaralou zdvořilou formou dnes používanou především v ustálených zdvořilostních frázích (Martin 1991, 238).

⁹ Zdvořilá slovesná spona *desu* je vysvětlená v poznámce pod čarou 3, *masu* je slovesný zdvořilostní sufix.

protože řadí tvary s odlišným použitím do stejné vrstvy (např. u vrstvy *kendžógo* nerozlišuje mezi vyjadřováním zdvořilosti vůči adresátovi a vůči referentovi), což může být matoucí a zavádějící především pro nerodilé mluvčí.¹⁰

Japonské Ministerstvo školství se pokusilo reagovat na nedostatky dosavadního dělení a v roce 2007 představilo nové rozdělení na pět vrstev (Bunka 2007).¹¹ První vrstva, *sonkeigo* (尊敬語, uctivá řeč), přímo vyvyšuje postavení referenta (tj. osoba, o které (nebo se kterou) mluvíme). Dále zde figuruje vrstva *kendžógo* (謙讓語, skromná řeč) nepřímo vyvyšující postavení osoby, o které (nebo se kterou) mluvíme použitím skromných tvarů. V systému je zastoupena ve dvou vrstvách jako *kendžógo I* (謙讓語 I, skromná řeč I) a *kendžógo II / teičógo* (謙讓語 II / 丁重語, skromná řeč II). Zatímco *kendžógo I* označuje činnost, která ovlivňuje osobu, se kterou mluvíme, *kendžógo II* je používáno pro činnost, která ji neovlivňuje. Čtvrtou vrstvou je *teineigo* (丁寧語, zdvořilá řeč), vyjadřování se slušně o našem vlastním jednání. Poslední vrstvu tvoří *bikago* (美化語, výrazy zkrášlující promluvu), výrazy opatřené zdvořilostní předponou *o-/go-* (御) v jistých případech zastávající obdobnou funkci jako *teineigo*, v jiných fungující jako ustálené označení běžných výrazů bez souvislosti se zdvořilostním systémem *keigo* (Bunka 2007, 13–22; viz také Barešová 2015, np).

Tabulka 1: Dělení japonského zdvořilostního systému *keigo* na pět kategorií¹²

název	cíl zdvořilosti	pozice podmětu věty	zdvořilost vůči předmětu věty
sonkeigo (尊敬語)	referent	vyvýšena	–
kendžógo I (謙讓語 I)	referent	snížena	O
kendžógo II/ teičógo (謙讓語 II/丁重語)	adresát	snížena	–
teineigo (丁寧語)	adresát	–	–
bikago (美化語)	adresát / referent	–	–

V předchozím odstavci popisované dělení můžeme pozorovat v Tabulce 1, která objasňuje, vůči komu je zdvořilost zamýšlena (zdvořilost vůči adresátovi nebo

¹⁰ Názor o nedostatečnosti dělení zastává např. i Ivona Barešová v článku „On the categorization of the Japanese honorific system Keigo“ (2015), ve kterém také dále představuje přednosti pěti dělení zdvořilostního systému *keigo* z roku 2007, které představujeme níže.

¹¹ Byla vytvořena celá řada návrhů systémů vyplňujících mezery předchozího dělení. Ministerstvem školství zavedené dělení se nejvíce podobá systému Miyaji Yutaky (1971) (Barešová 2015, np).

¹² Značka O je zde používána místo ano, znaménko – zastupuje není aplikovatelné.

referentovi), v jaké pozici je v dané zdvořilostní vrstvě větný podmět a jestli tvary dané vrstvy ovlivňují i větný předmět. Z Tabulky 1 je tedy patrné, že *sonkeigo* a *kendžógo I* vyjadřují zdvořilost vůči referentovi (*sozaikeigo*, 素材敬語), *kendžógo II* a *teineigo* naopak zdvořilost vůči adresátovi, neboli posluchači promluvy (*taišakeigo*, 対者敬語).¹³ *Bikago* je pak spornou položkou systému, jelikož může být používáno pro nepřímé vyjádření zdvořilosti referentovi, jako *teineigo*, ale také jako zkrášení promluvy bez vztahu k referentovi či adresátovi (Barešová 2008, 38–39).

Tvoření tvarů vrstvy *teineigo* můžeme vidět na slovesech psát (*kaku*) a vysvětlit (*secumei suru*) v příkladu (1).

(1)	<i>kaku</i> (書く) + <i>masu</i> (ます)	<i>kakimasu</i> (書きます)
	<i>secumei suru</i> (説明する) + <i>masu</i> (ます)	<i>secumei šimasu</i> (説明します)

Tvary nazývané jako *kendžógo II*, stejně jako *kendžógo I*, snižují pozici větného podmětu. Tyto skromné tvary nejsou ale používány pro vyvýšení referenta, ale pouze jako zdvořilost vůči posluchači. Jak znázorňuje příklad (2), mluvčí se nevyjadřuje zdvořile vůči Praze, ale použitím skromného tvaru slovesa vyjadřuje zdvořilost posluchači.

- (2) *Puraha ni mairimasu.* プラハに参ります。Jdu do Prahy.

3.1.2 Zdvořilost vůči adresátovi v korejštině

Vyjadřování zdvořilosti vůči adresátovi v korejštině bývá v porovnání s japonštinou označováno za rozvinutější kvůli složitému systému slovesných koncovek a stylů promluvy. Lingvisté vedou diskuze ohledně počtu zdvořilostních vrstev korejštiny. Mezi zastánci stejného dělení se pak často dále diskutuje ohledně hierarchického seřazení vrstev. Problematické je i zahrnutí dnes archaické zdvořilostní vrstvy se slovesným sufixem *-naida* (나이다)¹⁴, která je součástí některých z dělení. Podle některých lingvistů je korejština dělena na dvě vrstvy, tradiční lingvisté zastávají

¹³ Také označováno jako *taiwakeigo* (対話敬語).

¹⁴ Tato zdvořilostní vrstva se slovesným sufixem *-naida* se v korejštině nazývá *hasosočche* (하소서체) a původně byla používána v oslovování členů královské rodiny či urozených. Dnes je používána pouze v historických filmech či seriálech a v náboženských textech (Choi 1978, 28).

dělení na čtyři vrstvy (např. Choi 1959; cit. v Choi 1978, 27). Jíž dříve zmíněný Kyu-chul (1985) pak přináší velice podrobně vypracovaný systém deseti vrstev. Nejvíce lingvistů se však přiklání k šestivrstvé stratifikaci (viz např. Martin 1964; Martin a Lee 1969; Lee 1974; Park 1978, aj.; cit. v Choi 1978, 27)

Choi (1978, 27–31) jmenuje Martinovo (1964) a Leeho (1974) dělení mezi nejpoužívanějšími. Ačkoliv dělení obou obsahují stejné vrstvy, autoři pro ně volí rozdílnou hierarchizaci. V této práci budeme pracovat s dělením podle Leeho (viz Tabulku 2), jehož řazení bude vhodnější pro další kategorizaci a zpracovávání tématu.¹⁵

Tabulka 2: Stratifikace korejštiny podle Leeho (1974) s ohledem na zdvořilost vůči adresátovi¹⁶

zkratky	slovesné sufixy	název v korejštině	název česky	řazení podle Martina (1964)	klasické dělení (např. Brown 2011)
P	-(sū)mnida -(스)브니다	hapsjočche 합쇼체	uctivý	out-group	čondätmal 존댓말
Y	-ajo/-öjo -아요/-어요	häjočche 해요체	zdvořilý		
S	-o/-so -오/-소	haočche 하오체	autoritativní/ semiformální		–
N	-ne -네	hagečche 하게체	osobní	in-group	–
E	-a/-ö -아/-어	häčche 해체	důvěrný		panmal 반말
T	-(nūn/n)da -(는/ㄴ)다	häračche 해라체	prostý		

Jak můžeme pozorovat v Tabulce 2, Lee (1974) na nejvyšší pozici stratifikace řadí uctivý (*deferential*) stupeň zdvořilosti, který bývá korejsky označován názvem *hapsjočche* (합쇼체). Vrstva prokazatelně projevuje nejvyšší zdvořilost v porovnání s ostatními stupni dělení (nepočítáme-li výše zmíněný styl *-naida*, lingvisté se shodují v řazení stupně P na nejvyšší příčku v systému). Tento styl je používán ve formálních situacích a také v televizním zpravodajství, v projevech apod. V promluvě bývá často

¹⁵ V následujících odstavcích o použití zdvořilostních stupňů korejštiny budu vycházet z Browna (2011, 25–30).

¹⁶ Pro zjednodušení budeme styly označovat prvním písmenem slovesných sufixů v oznamovacím stylu. Toto označování používá například i Brown (2011), původcem je však Sohn Ho-min (1986).

střídán se stupněm Y. Jeden z důvodů je dovození použití sufixy epistemické modality (*epistemic modality endings*) ve stylu Y, které umožňují projevy domněnky a vlastního názoru. Ve stylu P naopak tyto koncovky nemohou být použity, a proto slouží spíše k promluvě obsahující fakta a silná tvrzení (Brown 2011, 24). Na příkladu (3) můžeme pozorovat tvoření tvarů vrstvy P na slovesech dělat (*hada*) a být ctí (*pangapta*).

(3)	hada (하다)	+ -(sũ)mnida (-(-스)버니다)	hamnida (합니다)
	pangapta (반갑다)	+ -(sũ)mnida (-(-스)버니다)	pangapsũmnida (반갑습니다)

Lee pak pod vrstvou P řadí stupeň Y, tedy zdvořilý (*polite*) stupeň, v korejštině označovaný jako *hãjočche* (해요체). Stupeň Y je pravděpodobně nejuniverzálnějším právě proto, že může být použit jak k výše postaveným osobám, tak k lidem podobného či nižšího věku, nebo k osobám, které potkáváme poprvé. Na příkladu (4) můžeme pozorovat tvoření tvarů vrstvy Y na slovesech dělat (*hada*) a být ctí (*pangapta*).

(4)	hada (하다)	+ ajo/-õjo (-아요/-어요)	hãjo (해요)
	pangapta (반갑다)	+ ajo/-õjo (-아요/-어요)	pangawõ (반가워요)

Na třetí příčku systému pak autor řadí autoritativní/semiformální (*authoritative/semiformal*) stupeň zdvořilosti, v korejštině nazývaný jako *haočche* (하오체), v Tabulce 2 označován písmenem S. Tento styl již v mluvené korejštině není používán tak často, a při použití například vůči mladším může vyznívat až urážlivě. Lee Jung-bokova studie (2004) však poukazuje na popularitu tohoto stylu na internetu, a to především u mužů ve věku dvaceti až třiceti let. Na příkladu (5) můžeme pozorovat tvoření tvarů vrstvy S na slovesech dělat (*hada*) a být ctí (*pangapta*).

(5)	hada (하다)	+ -o/-so (-오/-소)	hao (하오)
	pangapta (반갑다)	+ -o/-so (-오/-소)	pangapso (반갑소)

Dalším je stupeň N, tedy osobní (*familiar*) stupeň zdvořilosti, v korejštině označován jako *hagečche* (하계체). Tento styl je používán především muži, a to v případech, že je mluvčí starší než adresát. Situace, ve které by tento styl mohl být použit je např. v rozhovoru učitele a jeho bývalého žáka, který je nyní dospělým. Tento styl se však v moderní korejštině téměř nepoužívá a do budoucna je možné, že z promluvy

Korejčů úplně vymizí (Brown 2011, 28). Na příkladu (6) můžeme pozorovat tvoření tvarů vrstvy N na slovesech dělat (*hada*) a být ctí (*pangapta*).

(6)	hada (하다)	+ -ne (-네)	hane (하네)
	pangapta (반갑다)	+ -ne (-네)	pangamne (반갑네)

Na předposlední příčce Tabulky 2 je umístěn stupeň E, nebo-li důvěrný (*intimate*) stupeň zdvořilosti, v korejštině označován jako *häčche* (해체). Je to nejčastěji používaný neformální styl korejštiny, v promluvě často střídán se stupněm T. Na příkladu (7) můžeme pozorovat tvoření tvarů této vrstvy na slovesech dělat (*hada*) a být ctí (*pangapta*).

(7)	hada (하다)	+ -a/-ö (-아/-어)	hä (해)
	pangapta (반갑다)	+ -a/-ö (-아/-어)	pangawö (반가워)

Prostý (*plain*) stupeň zdvořilosti v Tabulce 2 označován písmenem T je v korejštině označován jako *häračche* (해라체). Tento styl má dvě rozdílná použití: jako neformální styl mezi blízkými osobami podobného či stejného věku a jako obecný styl v psané formě pro nespecifikované čtenáře. Na příkladu (8) můžeme pozorovat tvoření tvarů vrstvy T na slovesech dělat (*hada*) a být ctí (*pangapta*).

(8)	hada (하다)	+ -(nün/n)da (-(는/ㄴ)다)	handa (한다)
	pangapta (반갑다)	+ -(nün/n)da (-(는/ㄴ)다)	pangapta (반갑다)

Martin (1964, 409) vrstvy dále dělí na zdvořilost vůči členům *out-group*, projevující autoritu a úctu, a zdvořilost vůči členům *in-group*, umožňující projev blízkosti a důvěrnosti. Mezi zdvořilost vůči členům *Out-group* pak řadí vrstvy P, Y a S, mezi zdvořilost vůči členům *in-group* řadí vrstvy N, E a T (viz Tabulku 2). Lucien Brown v knize *Korean Honorifics and Politeness in Second Language Learning* (2011, 25) využívá rozčlenění zdvořilostních vrstev na dvě podskupiny podle Chang Suk-jina (1996), a to na vyjadřující úctu (*honorific*) a nevyjadřující úctu (*non-honorific*). Toto dělení také odpovídá v Koreji zažitému členění korejštiny na *čondätmal* (존댓말, slušná řeč) a *panmal* (반말, poloviční řeč nevyjadřující úctu). Jak můžeme vidět v Tabulce 2,

Brown (2011, 23) řadí vrstvu P a Y mezi *čondätmal*, vrstvy E a T mezi *panmal*. Vrstvy S a N, jejichž používání je v moderní korejštině spíše na ústupu do rozdělení nezařazuje.

3.1.3 Míchání zdvořilostních stylů

Jak již bylo naznačeno v popisu použití korejských zdvořilostních stupňů, mluvčí není limitován na používání pouze jednoho stylu, a tak občas v téže promluvě používá více než jeden zdvořilostní stupeň. Tento jev je nazýván mícháním zdvořilostních stylů (*speech style shifting*) a stal se častým námětem diskuzí lingvistů především na konci 90. let 20. století v Japonsku i v Koreji. Jak uvádí Brown (2008, 373–376), otázkou mícháním zdvořilostních stupňů v japonštině se zabývaly např. Haruko Cook (1997, 2002) a Cynthia Dunn (1999, 2005), za korejštinu to byli např. Yoo Song-young (1997) či Lee Jung-bok (1999). Tyto práce vyvrací v minulosti diskutovanou uniformitu promluvy a poukazují na četnost používání hned několika různých zdvořilostních stupňů v téže promluvě. Brown (2008, 374–375) však poukazuje na to, že v obou jazycích míchání zdvořilostních stylů reflektuje střídání mezi dvěma diskurzí a typy sebe prezentace. Zatímco první diskurz je spojován s chováním na veřejnosti, s projevy směřovanými publiku či posluchačům, druhý diskurz je projevem osobnějšího stylu sebe prezentace. Brown pak poukazuje na to, že v korejštině je první ze zmiňovaných diskurzů spojován se stylem P, a druhý se stylem Y, oba styly ale patří mezi styly zdvořilé. Jelikož má japonština pouze dva styly, dochází v ní tedy k míchání mezi těmito dvěma styly, a to zdvořilým stylem zastávajícím funkci sebe prezentace na veřejnosti, a prostým stylem sloužícím k osobnější sebe prezentaci.

Cynthia Dunn (1999, 107; cit. v Brown 2008, 375) poukazuje na situaci, kdy japonský student v proslovu ohledně univerzitního zájmového klubu používá zdvořilý stupeň v líčení aktivit uplynulého roku, ve chvíli, kdy pronáší osobní komentář směřovaný ke členům týmu, však použije prostý stupeň (viz příklad (9)).

- (9) Demo, nanka sono kaikan tte iu ka, suttédži ni tacu kaikan toka ga wakaruru to omou no ne.
でも、何かその快感って言うか、ステージに立つ快感とかがわかると思のね。
Ale myslím, že asi pochopíte ten úžasný pocit, jak to jen říct, úžasný pocit, jako stát na pódiu.

V příkladu (9) můžeme vidět, že mluvčí použil prostý tvar slovesa *myslet*, a koncové partikulí *no* a *ne*, pomocí kterých apeluje na společnou zkušenost.

Brown (2008, 374) také uvádí příklad z korejštiny, ve kterém moderátor televizní show v reportáži střídá mezi stylem P a Y (viz příklad 10).

(10) Nohjōndžōng anaunsōui kjōlhon sosikmanūrodo sasil manhidūl nollasjōtdžjo?

노현정 아나운서의 결혼 소식만으로도 사실 많이들 놀라셨죠?

Byli jste asi hodně překvapení zprávou o svatbě Noa Hjōn-džōnga, že?

Kūrōnde iwa hamkke sangsangpchūllōsūui sā sinhāngdžaga twōn pāksūngdžu anaunsōga jōrādžungimūl kobākhāttago hamnida.

그런데 이와 함께 상상플러스의 새 진행자가 된 백승주 아나운서가 열애중임을 고백했다고 합니다

Ale nyní nový hlasatel Sangsang Plus, Bāk Sūng-džu, se také přiznal, že je vášnivě zamilovaný.

V první větě moderátor používá zdvořilostního stylu Y, který mu umožňuje použití sufixů epistemické modality (zde sufix *džo* (죠) v českém překladu odpovídající částici že), a tudíž jeho projev vyznívá osobněji. V druhé větě však přináší novou informaci a proto používá styl P.

V korejštině tedy k míchání stylů často dochází mezi zdvořilými styly (*out-group*) či prostými styly (*in-group*), zatímco v japonštině dochází k míchání zdvořilého a prostého stylu, kdy vzniká promluva, která by ve stejném projevu v korejštině nemohla být považována za zdvořilou.

Park Byung-soo v článku „Deconstruction of Speech Levels“ (1992, 23) zmiňuje, že by se pozornost měla odvrátit od otázky, kolik zdvořilostních vrstev korejština má a jak jsou seřazeny, jelikož striktní hierarchizace neodpovídá skutečné flexibilitě jejich používání. Popisuje tři základní aspekty ovlivňující zdvořilostní styly: moc (*power*, tj. to, zda je mluvčí výše či níže ve společenské hierarchii než adresát) solidarita (*solidarity*, tj. to nakolik blízký je jejich vztah) a formálnost (*formality*, tedy míra formálnosti situace promluvy). Park také upřednostňuje označení „zdvořilostní styly“ namísto vrstev, které přímo naznačují vertikální rozdělení.

3.1.4 Porovnání zdvořilosti vůči adresátovi v japonštině a korejštině

Porovnáváme-li zdvořilost vůči adresátovi v japonštině, kterou Martin (1964) dělí na dvě vrstvy (a vrstvu *de gozaru/de gozaimasu*) se šesti dělením podle Leeho (1974) či Martina (1964), je patrné, že korejský systém je složitější a bohatší na slovesné sufixy.

V japonštině dále existuje dělení samotného zdvořilostního systému *keigo*, jehož pěti dělení (BUNKA 2007) reflektuje cíl zdvořilosti, a to buď vůči adresátovi či referentovi (viz Tabulku 1). V japonštině se tedy na zdvořilosti vůči adresátovi kromě tvarů *teineigo* (které se částečně překrývají se zdvořilou vrstvou promluvy) dále podílí i tvary *kendžógo II* a *bikago* (viz 2.3.1). Pro korejštinu nebylo vytvořeno podobné dělení zabývající se pouze zdvořilostními vrstvami, existuje ale rozšířené označení *čondätmal*, které odkazuje ke zdvořilým vrstvám P a Y (viz Tabulku 2).

V obou jazycích také dochází k tzv. míchání zdvořilostních stylů. Ačkoliv větší počet zdvořilostních stylů v korejštině vytváří větší prostor pro jejich míchání, často tak dochází pouze mezi styly s podobným zdvořilostním nábojem (čili mezi zdvořilými styly a mezi prostými styly). Naopak v japonštině k tomuto mísení dochází v určitých situacích i mezi zdvořilým a prostým stylem, a ačkoliv má toto mísení specifické použití, v korejštině by bylo za stejných podmínek považováno za nezdvořilé.

3.2 Zdvořilost vůči referentovi

Zdvořilost vůči referentovi neboli osobě, o které je mluveno, je gramaticky spjatá s podmětem věty. Této zdvořilosti lze v japonštině i v korejštině docílit vyvýšením větného podmětu za použití uctivých tvarů sloves nebo snížením pozice větného podmětu za použití skromných tvarů sloves. V následujících podkapitolách si jednotlivě představíme vyjadřování zdvořilosti vůči referentovi v japonštině, v korejštině a následně tyto systémy srovnáme a vyvodíme rozdíly.

3.2.1 Zdvořilost vůči referentovi v japonštině

V japonštině je zdvořilost vůči referentovi vyjadřována jak vyvyšováním větného podmětu uctivými tvary, tak snižováním větného podmětu skromnými tvary. Na rozdíl od korejštiny lze v japonštině pro vyvýšení větného podmětu použít i původně pasivní tvary *-are-/-rare-* (viz příklad (11) znázorňující tvoření tohoto tvaru na slovesech říct (*iu*) a psát (*kaku*)).

Tvary zdvořilosti vyvyšující větný podmět jsou nazývány *sonkeigo* (viz Tabulku 1). Tyto uctivé tvary vznikají přidáním zdvořilostní předpony *o-/go-* (お/ご)¹⁷ před sloveso ve tvaru *renjókei* (連用形、tvar slovesa před přidáním sufixu *-masu*) a připojením *ni naru* (になる, stát se). Předpona *o-* se většinou váže na slovesa japonského původu, předpona *go-* zase na slovesa sinojaponského původu (viz příklad (12) znázorňující tvoření tohoto tvaru na slovesech psát (*kaku*) a vysvětlit (*secumei suru*)).

(11) <i>iu + are</i> (言う+あれる)	<i>iwareru</i> (言われる)
<i>kaku + rareru</i> (書く+られる)	<i>kakareru</i> (書かれる)
(12) <i>o + kaki + ni naru</i> (お+書き+になる)	<i>okaki ni naru</i> (お書きになる)
<i>go + secumei + ni naru</i> (ご+説明+になる)	<i>gosecumei ni naru</i> (ご説明になる)

Sonkeigo se používá i v případech, že podmětem věty není osoba, ale například část těla nebo něčí činnost. Skrze užívání zdvořilého slovesa pak sice vyjadřujeme zdvořilost vůči danému podmětu, jedná se však o nepřímé vyjádření zdvořilosti vlastníkovvi či osobě vykonávající danou činnost. Jak můžeme vidět v příkladu (13), ačkoliv je zde podmětem *ošigoto* (お仕事, práce), ve skutečnosti je zde zdvořilost nepřímo vyjadřována osobě/vykonavateli této práce.

- (13) *Ošigoto wa, mó osumi ni narimašita ka.*
 お仕事は、もうお済になりましたか。
 Už jste dokončil práci?

Tvary snižující větný podmět a zároveň vyjadřující zdvořilost vůči referentovi se nazývají *kendžógo I* (viz Tabulku 1). Tyto tvary jsou tvořeny připojením zdvořilostní předpony *o-/go-* před sloveso ve tvaru *renjókei* a připojením pomocného slovesa *suru* (する, dělat). V příkladu (14) je znázorněno tvoření tohoto tvaru na slovesech psát (*kaku*) a vysvětlit (*secumei suru*).

(14) <i>o + kaki + suru</i> (お+書き+する)	<i>okaki suru</i> (お書きする)
<i>go + secumei + suru</i> (お+説明+する)	<i>gosecumei suru</i> (お説明する)

¹⁷ Tyto zdvořilostní předpony *o-/go-* mohou být zapisovány taky pomocí znaku 御.

Japonština má také několik zvláštních tvarů uctivých a skromných sloves pro často používaná slovesa týkající se lidské činnosti a lidských potřeb (jít, jíst, spát apod.). Na příkladu (15) můžeme v první otázce pozorovat použití zdvořilého supletivního tvaru *mešiagaru* (召し上がる), který je zde použit místo slovesa *nomu* (飲む, pít). V druhé větě mluvčí nabídku přijímá s použitím skromného tvaru slovesa *nomu, itadaku* (いただく, skromně pít/jíst/přijmout). Několik sloves má tedy zvláštní uctivé i skromné tvary (viz podrobné shrnutí těchto tvarů v Příloze 1).

- (15) (raikjaku to) „Kóhí mešiagarimasen ka.“ „Arigató gozaimasu. Itadakimasu.“
 (来客と) 「コーヒー召し上がりませんか。」 「ありがとうございます。いただきます。」
 (s hostem) „Nedáte si kávu?“ „Ano prosím. Dám si.“
 (Hirabayashi a Hama 1988, 80)

3.2.2 Zdvořilost vůči referentovi v korejštině

V korejštině je zdvořilost vůči referentovi dosahována především skrze vyvyšování větného podmětu. Na rozdíl od japonštiny tedy disponuje především uctivými tvary a skromných tvarů má jen několik.

K vytvoření uctivých tvarů sloves z prostého tvaru slovesa slouží zdvořilostní vpona *-si-* (-시-). Vpona je vkládána za kmen slovesa před slovesnou koncovku určující styl promluvy a vyjadřuje zdvořilost vůči podmětu promluvy (viz příklad (16) znázorňující tvoření tohoto tvaru na slovesech jít (*gada*) a číst (*ilgda*)).

- (16) kada + si (가다+시)   kasida (가시다)
 ikda + si (읽다+시)   ilgūsida (읽으시다)

Ačkoliv tvary s vponou *-si-* (-시-) bývají používány především pro vyvýšení větného podmětu, existují situace, kdy je zdvořilost použita vůči části těla či věci náležící osobě, které je takto nepřímou vyjádřena zdvořilost, i když v pozici větného podmětu přímo nestojí. Jako v příkladu (17), kdy mluvčí nevyjadřuje zdvořilost vůči pokoji, ale vůči dědečkovi, kterému pokoj patří.

Brown (2011, 31–33) podotýká, že když je podmětem vyvyšovaná osoba, vpony *-si-* je použito, je-li podmět a adresát stejná osoba. V případě, že tomu tak není, vztah

mezi těmito dvěma hraje velkou roli. Za zdvořilé je například nepoužívat vponu *-si-*, jestli je postavení referenta nižší než adresáta.

(17) Harabödžinun pangi kchūsejo.

할아버지는 방이 크세요.

Pokoj dědečka je velký.

(Brown 2011, 32)

Zdvořilost vůči referentovi lze dále vyjádřit pomocí ustálených zvláštních tvarů některých ze základních sloves. Tyto tvary mají stejnou funkci jako výše zmíněná uctivá slovesa vytvořená vponou *-si-*: vyvyšují větný podmět a tím projevují zdvořilost referentovi. Stejně jako v japonštině se i zde jedná o sadu ustálených tvarů nepodléhajících žádnému slovotvornému procesu. Na příkladu (18) můžeme pozorovat jak sloveso *apchūda* (아프다, být nemocný) v základním tvaru v příkladu (18a), tak jeho zvláštní zdvořilou formu *pchjōnčchanhūsida* (편찮으시다, uctivě být nemocný) v příkladu (18b). Souhrnnou tabulku zvláštních zdvořilých i skromných tvarů japonštiny a korejštiny nalezneme v Příloze 1.

(18) a Čōnūn onūl apchajo.

저는 오늘 아파요.

Jsem dnes nemocná. / Není mi dnes dobře.

b Harabödžinūn onūl pchjōnčchanhūsejo.

할아버지는 오늘 편찮으세요.

Dědeček je dneska nemocný / necítí se dobře.

(Yeon a Brown 2011, 190)

Zdvořilost vůči referentovi (skrže vyvyšování podmětu) se v korejštině také projevuje v používání zvláštního zdvořilého tvaru partikule *kkeso* (께서) místo obvykle používané partikule nominativu *i/ga* (이/가) (viz příklad (19)).

(19) Harabödžikkeso čadongčchaga obsūsejo?

할아버지께서 자동차가 없으세요?

Nemá váš dědeček auto?

(Yeon a Brown 2011, 190)

V minulosti existovala v korejštině vpona *-sop*¹⁸, používaná pro vytvoření tvarů vyjadřujících zdvořilost vůči větnému předmětu (jakýsi protipól vpony *-si*). V moderní korejštině se tyto tvary nepoužívají a skromných tvarů vyjadřujících zdvořilost větnému předmětu existuje pouze velice omezený počet (Yeon a Brown 2011, 191). Korejšтина tedy disponuje pouze několika skromnými tvary vyjadřujícími zdvořilost referentovi za snižování větného podmětu, kromě kterých již v korejštině nefunguje jiný produktivní systém, jako je tomu v japonštině v případě systému *kendžógo I*. Tyto tvary můžeme vidět v Tabulce 3.

Tabulka 3: Tvary skromných sloves vyjadřující zdvořilost vůči předmětu

infinitiv/základní tvar	zdvořilost vůči předmětu (skromný tvar)	český význam
čuda 주다	tūrida 드리다	dát
mutta 묻다	jöččupta 여쭙다	zeptat se
poda 보다	pwöpda 뵈다	vidět
terida 데리다	mosida 모시다	doprovodit
malhada 말하다	malssümdūrida 말씀드리다	mluvit/říct

Zdvořilost vůči větnému předmětu se v korejštině vytváří i použitím partikule, a to zaměněním partikule lokativu *ege / hantche* (에 게 / 한테) za jeho zdvořilý tvar *kke* (께) (viz příklad (20)).

(20) I čchägül sönsängnimkke tūrjössojo..

이 책을 선생님께 드렸어요.

Tuhle knihu jsem dal panu učiteli.

(Yeon a Brown 2011, 192)

3.2.3 Porovnání zdvořilosti vůči referentovi v japonštině a v korejštině

Japonská zdvořilost vůči referentovi může být vyjádřena skrze pasivní tvary sloves, uctivé tvary *sonkeigo*, které vyvyšují větný podmět, a skromné tvary *kendžógo I*, které pozici větného podmětu snižují. V korejštině je zdvořilost vůči referentovi vyjadřována téměř výhradně vyvyšováním větného podmětu uctivými slovesnými tvary

¹⁸ Tento tvar byl původně zapisován již nepoužívanými korejskými znaky, dnes bývá foneticky zapisován jako *sap* (삽).

vytvořenými přidáním vpony *-si-*. Takto vzniklé tvary se pak v používání velice podobají japonskému systému *sonkeigo*. V japonštině i korejštině lze taky vyjádřit zdvořilost nepřímým způsobem a to vůči věci, části těla či činnosti osoby, které chceme vyjádřit úctu (viz příklad (13) a příklad (17)). Skromných tvarů se dnes v korejštině používá jen několik, nevytvářejí se systematicky, ale tvoří pouze sadu lexikálních jednotek (viz Tabulku 3). Na rozdíl od japonštiny tedy v korejštině neexistuje podobný systém pro vytváření skromných tvarů sloves jako v japonském systému *kendžógo I*, až na výjimky se tedy v korejštině vyjadřuje zdvořilost vůči referentovi především uctivými tvary. Obecně se tedy udává, že japonský systém zdvořilosti vůči referentovi je složitějším než jeho korejský protějšek.

V korejštině se na vyvyšování větného podmětu (funkce podobná vponě *-si-* u sloves) podílí i zvláštní tvary partikulí, a to partikule nominativu *kkeso* a partikule lokativu *kke*. V japonštině na rozdíl od korejštiny nedochází k ničemu podobnému a japonské partikule netvoří zdvořilé tvary.

V obou systémech dále existují sady zvláštních uctivých tvarů sloves, vyvyšujících větný podmět. V japonštině pak existuje i sada zvláštních skromných sloves, které větný podmět snižují, v korejštině existuje pouze několik takovýchto skromných tvarů zmiňovaných výše (viz Tabulku 3). V obou jazycích se převážně jedná o stejná slovesa týkající se lidského těla a lidských potřeb (viz souhrnnou tabulku v Příloze 1).

3.3 Další projevy zdvořilosti

Dosud jsme se zabývali především projevy zdvořilosti na slovesných tvarech či partikulích v případě korejštiny. V následujících podkapitolách si představíme další z projevů zdvořilosti a to na nominálních frázích a oslovování. Dále si také představíme pasivní, kauzativní a zvláštní dvořilostní fráze, zastávající důležitou úlohu ve vyjadřování zdvořilosti v obou jazycích.

3.3.1 Nominální fráze a oslovování

V rámci dělení zdvořilostního systému *keigo* na pět vrstev jsme zmiňovali spornou vrstvu *bikago* (viz Tabulku 1). Tyto výrazy zkrášlující promluvu mohou sloužit

také k vyjadřování zdvořilosti vůči referentovi. Lze je vytvořit u většiny podstatných a přídavných jmen a nominalizovaných sloves, a to připojením zdvořilostní předpony *o-/go-*, přičemž *o-* se většinou váže na podstatná jména japonského původu, *go-* se většinou váže na podstatná jména sinojaponského původu (viz příklad (21) znázorňující tvoření těchto tvarů na podstatných jménech taška (*kaban*) a nemoc (*bjóki*), a přídavném jméně zaneprázdněný (*isogašii*).

(21) o + kaban (お + かばん)	okaban (おかばん)
go + bjóki (ご + びょうき)	gobjóki (ごびょうき)
o + isogašii (お + いそがしい)	oisogašii (お忙しい)

V korejštině neexistuje podobný slovotvorný proces pro vytváření zdvořilých podstatných jmen. Korejšťina disponuje pouze několika zvláštními zdvořilými tvary podstatných jmen, které jsou často sinojaponského původu, a ve zdvořilé promluvě jimi bývá vyjadřována zdvořilost vůči předmětu věty. Jak můžeme vidět v příkladu (22), jelikož se vyjadřujeme zdvořile o dědečkovi, na místo obyčejného označení jídla (*pab*, 밥) musíme použít zdvořilého výrazu *čindži* (진지, jídlo).

- (22) Harabödžikkesö čindžirül čapsusimnida.
 할아버지께서 진지를 잡수십니다.
 Dědeček jí.

(Yeon a Brown 2011, 193)

V korejštině existuje také zdvořilostní sufix *-nim* (님), který je používán v oslovování připojením na celé jméno osoby (jako např. vážená slečna Sin Minhje, 신민혜님), ale může být připojen i na označení společenských rolí či pracovních pozic. V tomto případě je napojován přímo za pozici (např. *sönsängnim*, 선생님, pan učitel), za příjmení a pozici (např. *Kim sadžangnim*, 김사장님, pan president firmy Kim), za označení rodinných příslušníků (např. *hjöngnim*, 형님, zdvořile starší bratr) apod. Dalším často užívaným korejským zdvořilostním sufixem s menším zdvořilostním nábojem než sufix *-nim* je sufix *-ssi* (씨), napojován za příjmení, příjmení a jméno či pouze vlastní jméno. Suffix *-ssi* se však nikdy nepojí s označení příbuzenských vztahů.

V japonštině mezi nejčastěji užívané zdvořilostní sufixy patří přídomek *-sama* (様), či jeho zkrácená verze *-san* (さん) s o něco menším zdvořilostním nábojem.

Zatímco přídomek *-san* je většinou používán ve zdvořilé promluvě, přídomek *-sama* může být používán pouze se zdvořilými slovesnými tvary. Tyto sufixy bývají přidávány za jméno, příjmení, či za označením příbuzenského vztahu (Prideaux 1970, 60). Připojení zdvořilostního sufixu *-san*¹⁹ či *-sama* na podstatné jméno jako např. *sensei* (jako je tomu v případě korejštiny) by bylo považováno za gramaticky nesprávné, ačkoliv *sensei* i *sönsäng* jsou slova sinojaponského a sinokorejského původu, odvozená ze stejných znaků 先生. Pro označení mužů pak bývá v japonštině používán přídomek *-kun* (くん), a to zejména mezi kolegy, studenty apod.

3.3.2 Pasivní, kauzativní a ustálené zdvořilostní konstrukce

Se zdvořilou mluvou jsou blízce spojeny i pasivní a kauzativní konstrukce, ty jsou však mnohem častějším jevem v japonštině (Park 1993, 116). Na příkladu (23) může pozorovat, jakým způsobem se mluvčí ve formální situaci (v projevu k zahájení oslav k výročí založení katedry univerzity) dovolí o zahájení představování přítomných hostů. V japonské verzi v příkladu (23a) můžeme pozorovat použití zdvořilé kauzativní vazby *-sete itadaku/kudasaru* (せていただく, skromné sdělení že mluvčí započne danou činnost se svolením posluchače). Na příkladu (23b) pak vidíme, že v téže situaci je v korejštině přirozenější použití aktivní formy navíc bez použití kauzativa avšak s uplatněním nejvyššího stupně zdvořilosti vůči adresátovi.

(23)a Hadžime ni, goraihin no minasama o gošókaisasete itadakimasu.

始めに、ご来賓の皆様をご紹介させていただきます。

Zprvu, dovolu mi prosím, abych představil hosty.

b Mondžo näbin sogärül hagesšümnida/sidžakhagesšümnida.

먼저 내빈 소개를 하겠습니다/시작하겠습니다.

Nejdřív představím hosty.²⁰

Dalším důležitým projevem zdvořilosti v obou jazycích jsou ustálené zdvořilostní konstrukce, sloužící jako zdvořilostní výplň rozhovoru. Podle Martina (1964, 407) je

¹⁹ Tento zdvořilostní sufix *-san* však jisté použití má, jako například v případě výrazů povolání jako např. *jaojasan* (八百屋さん, pan zelinář), v řeči žen bývá dále napojován například i za názvy zvířat jako například *kumasan* (熊さん) apod.

²⁰ Japonská příkladová věta byla použita v článku učebnice *Japonština* (Barešová et al. 2015, 421). Korejská věta byla vytvořena experimentálně s pomocí rodilé mluvčí na základě daného kontextu situace článku.

takových konstrukcí znatelně více v japonštině než v korejštině. Zmiňuje například frázi *sumimasen* (すみません, omlouvám se a děkuji), jejíž význam dalece překračuje české či korejské děkuji. Martin (1964, 407) navíc dodává, že nerodilý mluvčí může nabýt dojmu, že japonská konverzace je složena především z takovýchto zdvořilostních frází. V příkladu (24) můžeme vidět ukázkou takové zdvořilostní fráze, která v češtině nemá svůj protějšek a tudíž je velmi náročná na překlad. V případě obou jazyků může být použita u představování (ve významu budu ve vaší péči/prosím, postarejte se mě) nebo jako poděkování na přijetí naší žádosti.

- (24) Dózo jorošiku onegaišimasu.   どうぞよろしくお願ひします。
Čal putchak tūrimnida.   잘 부탁드립니다.

3.4 Shrnutí rozdílností systémů

Jedna ze zásadních rozdílností zdvořilostních systémů japonštiny a korejštiny je rozmanitost korejského vyjadřování zdvořilosti vůči adresátovi systémem šesti zdvořilostních stylů promluvy. V japonštině se jedná pouze o dva styly. V obou jazycích během promluvy dochází k míchání těchto vrstev, v korejštině však dochází k míchání pouze mezi zdvořilými nebo prostými styly, zatímco v japonštině za určitých okolností dochází k míchání i prostého a zdvořilého stylu.

Japonština má znatelně složitější systém zdvořilosti vůči referentovi, kromě uctivých tvarů je na rozdíl od korejštiny bohatá i na skromné tvary snižující větný podmět a disponuje systémem pro vytváření zdvořilých podstatných jmen nazývaných *bikago*. V korejštině se zdvořilost vůči referentovi uskutečňuje téměř výhradně skrze uctivé výrazy a skromných výrazů je pouze minimální množství. V korejštině se na rozdíl od japonštiny na zdvořilosti vůči referentovi podílí i zdvořilý tvar partikule nominativu *kkeso* a lokativu *kke*.

V korejštině je možné uplatňovat zdvořilost na výrazech společenských rolí a pozic použitím sufixu *-nim*, ke kterému dochází v případě japonštiny pouze v omezené míře.

Tabulka 4: Sloveso říct (*iu*, 言う) ve zdvořilostním systému japonštiny²¹

	bez zdv. vůči referentovi	pasivum (referent)	↑ podmětu (referent)	↓ podmětu (referent)	↓ podmětu (adresát)
prostý	<i>iu</i> 言う	<i>iwareru</i> 言われる	<i>oššaru</i> 仰る	<i>mósu</i> 申す <i>móšiageru</i> 申し上げる	<i>mósu</i> 申す
zdvořilý	<i>iimasu</i> 言います	<i>iwaremasu</i> 言われます	<i>oššaimasu</i> 仰います	<i>móšimasu</i> 申します <i>móšiageru</i> 申し上げる	<i>móšimasu</i> 申します

Tabulka 5: Sloveso říct (*malhada*, 말하다) v korejském zdvořilostním systému²²

	bez zdv. vůči referentovi	pasivum (referent)	↑ podmětu (referent)	↓ podmětu (referent)	↓ podmětu (adresát)
infinitiv	<i>malhada</i> 말하다	–	<i>malssŭmhasida</i> 말씀하시다	<i>malssŭmdŭrida</i> 말씀드리다	–
Y	<i>malhăjo</i> 말해요	–	<i>malssŭmhasejo</i> 말씀하세요	<i>malssŭmdŭrjojo</i> 말씀드려요	–
P	<i>malhamnida</i> 말합니다	–	<i>malssŭmhasimnida</i> 말씀하십니다	<i>malssŭmdŭrjosumnida</i> 말씀드렸습니다	–

Podíváme-li se na Tabulku 4 a 5, můžeme pozorovat, jakých tvarů nabývá sloveso říct v japonštině a v korejštině při vyjadřování zdvořilosti vůči referentovi a adresátovi. Z Tabulky 5 je patrné, že japonské pasivní tvary pro vyjádření zdvořilosti v korejštině nemají svůj protějšek. Ve sloupečku snížení větného podmětu ve vyjádření zdvořilosti vůči referentovi pak v Tabulce 5 můžeme pozorovat jeden z mála existujících skromných tvarů korejštiny. Poslední sloupeček Tabulky 5 pak názorně ukazuje, že korejšтина nedisponuje skromnými tvary vyjadřujícími zdvořilost vůči adresátovi, jako tomu je v případě japonštiny, ve které existuje celý produktivní systém.

²¹ Zkratka zdv. zde nahrazuje zdvořilost, značka ↑ znamená vyvýšení, ↓ snížení a – označuje absenci daných tvarů. V závorkách je uváděno, je-li zdvořilost směřována vůči referentovi (referent) či vůči adresátovi (adresát).

²² Viz poznámku pod čarou 15.

4. Vliv sociopragmatických faktorů

Jak bylo již zmíněno, používání zdvořilosti v japonštině a v korejštině je především ovlivňováno faktorem *discernment* (*wakimae*), tedy danými společenskými normami. Jelikož se struktura těchto společenských norem mezi kulturami liší, tyto rozdíly se často projevují v odlišných tendencích v používání zdvořilosti. V této kapitole si představíme několik sociopragmatických faktorů a rozdílnost jejich působení na používání zdvořilosti v japonštině a v korejštině. Konkrétně se zaměříme na to, jakou roli sehrává pohlaví, věk, společenský status komunikantů a jejich vztah v obou jazycích, a jak se tato působení mezi sebou liší.

Jelikož se jedná o otázky velice komplexních a složitých konceptů, pokusíme se je jen zjednodušeně přiblížit, se zaměřením především na jejich projevy ve zdvořilostních systémech japonštiny a korejštiny.

Mezi další faktory ovlivňující použití zdvořilosti patří například i forma komunikace. Yamashita Y. Margaret (1983, 101) poukazuje na zákonitost přítomnou v japonštině i v korejštině a to, že čím méně je přímý prostředek/forma komunikace, tím větší míra zdvořilosti je v takové komunikaci uplatňována. Znamená to tedy, že ačkoliv se v telefonním rozhovoru uplatňuje více zdvořilosti než v přímé komunikaci, v psané formě bývá uplatněno ještě více zdvořilosti než v telefonním hovoru. Žánr komunikace je také ovlivňujícím faktorem. Například přednášky, projevy či kondolence v ústním projevu a osobní dopisy v psaném projevu se vyznačují větší mírou použité zdvořilosti. V novinách, časopisech a knihách pak bývá často uplatňován psaný styl určen širokému publiku, ve kterém se v případě japonštiny neuplatňují uctivé a skromné tvary.

4.1 Gender

Sociolingvisté se shodují, že ženský projev se vyznačuje menší asertivitou, menší důrazností a častějším používáním zdvořilosti než mužský projev. V japonštině a korejštině jsou tyto projevy o něco patrnější než v mnohých dalších jazycích. Důvodem mohou být například i stále přetrvávající pozůstatky konfuciánského učení přítomného ve společenských normách obou kultur, podle kterého žena během života podléhá trojí podřízenosti: zprvu otci, poté manželovi a následně synovi. Ačkoliv se v důsledku společenských změn v posledních letech přenesl důraz z genderu spíše na

společenskou roli, v Japonsku si tento anachronismus stále zachovává své místo v mnohem větší míře než v Koreji (Hijirida a Sohn 1983, 153). Sara Mills (2004) se blíže zabývá rolí gender v používání zdvořilosti a namítá, že ačkoliv jsou situace, ve kterých ženy vystupují zdvořileji než muži, naopak existuje i mnoho takových situací, ve kterých se vyjadřují stejně nezdvořile jako muži (viz podrobněji Mills 2004).

Všeobecně je tedy tvrzeno, že japonské ženy mluví zdvořileji než muži²³. V rámci japonštiny se také hovoří o tzv. ženské řeči (*džoseigo*, 女性語), ve které používání zdvořilosti hraje velmi důležitou roli²⁴. Typické rysy nadužívání zdvořilosti ženami jsou např. užívání výrazů pro zkrášlování promluvy *bikago*, které nemají za cíl nepřímé vyjádření zdvořilosti, ale zdvořilejší vyznění promluvy (viz příklad (25), kde ve (25a) mluvčí nepřímo vyjadřuje zdvořilost učiteli, ve verzi (25b) pouze zkrášluje označení pro vlastní pokoj). Dalším rysem je užívání tzv. hyperkorektní zdvořilosti (*hypercorrected honorifics*), neboli nesprávného užití zdvořilosti například vůči členům vlastní rodiny (viz příklad (26)).

(25)a sensei no oheja 先生のお部屋 pokoj pana učitele

b wataši no oheja 私のお部屋 můj pokoj

(Ide a Yoshida 1999, 469; cit. v Brown 2008, 183)

(26) Haha ga okaeri ni nari mašita.

母がお帰りになりました。

Moje matka se vrátila.

(Ide a Yoshida 1999, 470; cit. v Brown 2008, 183)

Pro ženy je dále typické častější používání zdvořilostních sufixů *-san* (さん) a *-sama* (さま) za profesními tituly (např. kačósan, 課長さん, šéf sekce), používání zdvořilostních sufixů *-sama* za příbuzenskými vztahy a používání zdvořilých tvarů *gozaru/gozaimasu* (Hijirida a Sohn 1983, 154).

Ačkoliv byl v korejštině v minulosti gender podobně zásadním faktorem jako v japonštině, v současnosti jsou tyto tendence především záležitostí starší generace.

---

²³ Viz Okamoto (2004, 40) pro shrnutí studií, které se zabývají touto problematikou.

²⁴ Koncept (označován také jako ideologie) odlišnosti mezi řečí žen (*džoseigo*, 女性語) a mužů (*danseigo*, 男性後). Tzv. ženská řeč je charakterizována jako zdvořilá, neasertivní, empatická, se specifickými znaky, jako je používání větší míry zdvořilosti, používání specifických zájmen první a druhé osoby, zvláštních koncových partikulí, nepřímé řeči, zvolacích vět a vyššího tónu hlasu (viz podrobněji Okamoto a Smith (2004)).

I v současné korejštině se však ženská řeč vyznačuje obecně zdvořilejší promluvou na syntaktické, sémantické a lexikální úrovni. (Hijirida a Sohn 1983, 155). Brown (2008, 382–383) však poukazuje na skutečnost, že nejvyšší zdvořilostní stupeň (P) je považován spíše za maskulinní, a tudíž je ve větší míře používán muži než ženami.

4.2 Věk

V japonštině je věk ovlivňujícím faktorem především v používání zdvořilosti vůči blízkým osobám, které patří do stejné společenské skupiny (např. rodina, zájmový kroužek či jiné). V používání zdvořilosti vůči osobám z *out-group* je však poměrně nevýznamným aspektem. V takových situacích se na používání zdvořilosti projevují silněji jiné proměnné jako např. společenské postavení aj. Jako příklad projevů důležitosti proměnné věku můžeme uvést tendence japonských matek používat zdvořilý stupeň promluvy vůči vlastním dětem v jejich dospělosti, ačkoliv k nim v dětství používaly prostý stupeň zdvořilosti (Hijirida a Sohn 1983, 152). Příkladem situace, ve které je promluva mluvčího ovlivněna jinými proměnnými, je například oslovování cizího dítěte. V takovém případě je pro mluvčího rozhodující ne věk dítěte, ale společenské postavení či profesní pozice jeho rodičů (ibid., 150–153). V japonštině na rozdíl od korejštiny věk není natolik ovlivňujícím faktorem ani ve zvláštním používání zájmen, ani v používání zdvořilostních sufixů.

V případě korejštiny je věk nejdůležitějším faktorem v používání zdvořilostního systému a oslovování, a obecně mu v korejštině nepředchází jiný z působících sociopragmatických faktorů. Jedno z možných vysvětlení citlivosti Korejců na proměnnou věku je přetrvávající respekt ke starším, který zůstává nejdůležitější hodnotou ve společnosti (ibid., 150). Za problematické jsou považovány situace, když je např. synovec starší než jeho strýc. Ačkoliv ve většině situací aspekt věku rozhoduje o uplatňování zdvořilosti, v tomto případě bývá upřednostňován aspekt příbuzenského vztahu. Přestože je tedy synovec starší, než jeho strýc, je nucen vůči strýci používat zdvořilou úroveň promluvy, ačkoliv Hijirida a Sohn (1983, 151) dále podotýkají, že se mohou najít výjimky, především v konzervativních rurálních oblastech.

Věk v korejštině také ovlivňuje, jakým způsobem je člověk v průběhu života oslovován do mnohem větší míry, než je tomu v japonštině: v dětství zájmenem *no* (ㄴ오)

či VJ²⁵-(j)a (-ㅁ/ㅁ), během dospívání zájmenem *čane* (자네), VJ-i (-ㅁ) a PJ²⁶ -kun/jang (-ㄱ/ㅁ), v dospělosti *tangsin* (당신, zájmeno druhé osoby), *sönsängnim* (선생님, učitel) aj., ve stáří pak zájmenem druhé osoby *örüsin* (어르신, doslova starý člověk), zájmenem třetí osoby *noin* (노인, doslova starý člověk), oslovením *halmöni* (할머니, doslova babička) aj. (ibid., 150).

O citlivosti Korejců na proměnnou věku dosvědčuje i to, že jedna z nejdůležitějších informací, kterou mluvčí zjišťuje při prvním setkání je věk druhého, právě aby byl schopen přizpůsobit úroveň zdvořilosti své promluvy věku svého komunikačního partnera. Jak uvádí Hijirida a Sohn (1983, 152), věk je natolik důležitým aspektem, že většina Korejců zná věk většiny lidí ze svého okolí, v případě přátel stejného věku jsou si dokonce vědomi i toho, kdo se v daném roce narodil dříve a kdo později.

4.3 In-group a out-group

V angličtině bývá tento aspekt nazýván jako *groupness* (viz například Hijirida a Sohn, 1983), neboli skupinové vědomí. Lidé patřící do stejné skupiny, kterou může být rodina, škola, třída, firma apod., jsou označováni za *in-group* členy. Osoby do takové skupiny nepatřící jsou označovány za členy *out-group*. V japonském kontextu je toto skupinové vědomí s centrální jednotkou rodiny označováno pojmy *uči* (内, uvnitř) a *soto* (外, vně). Tento koncept hraje v japonské společnosti klíčovou roli a jeho působení je rozpoznatelné i v jazyce a ve zdvořilostním systému. Při aplikování zdvořilosti v japonštině je nejdůležitější otázka, je-li adresát či referent pro mluvčího osobou z jeho *in-group* nebo *out-group* a až poté jsou zohledňovány ostatní sociopragmatické proměnné (Hijirida a Sohn 1983, 157–159). V japonštině mluvčí zohledňuje ne jen vlastní vztah s adresátem a referentem, ale i vzájemný vztah adresáta a referenta.

Charakteristickým projevem konceptů *uči* a *soto* v japonském zdvořilostním systému je dvojí způsob označení členů rodiny: skromné výrazy označující členy vlastní rodiny a uctivé výrazy jsou používány pro rodinné příslušníky druhých. Tyto uctivé výrazy se také, až na výjimku uctivého výrazu pro manželku *okusama/san* (奥様/さん),

²⁵ VJ zde označuje vlastní jméno.

²⁶ PJ zde označuje příjmení jméno.

používají při oslovování přímo těchto osob či v interakci s jinými členy *in-group* (viz Tabulku 6).

Tabulka 6: Skromné a uctivé tvary pro označování rodinných příslušníků v japonštině

skromná označení	zdvořilá označení	česky
sofu 祖父	odžiisama/san 叔父い様/さん	dědeček
sobo 祖母	obaasama/san 叔母様/さん	babička
čiči 父	otoosama/san お父様/さん	otec
haha 母	okaasama/san お母様/さん	matka
odži 叔父	odžisama/san 叔父様/さん	strýc
oba 叔母	obasama/san 叔母様/さん	teta
ani 兄	onísama/san お兄様/さん	starší bratr
ane 姉	onésama/san お姉様/さん	starší sestra
kanai 家内	okusama/san 奥様/さん	manželka

V japonštině také funguje princip, že mluvčí v interakci s osobou z *out-group* uplatňuje skromné tvary *kendžógo I* na vlastní činnost, ale také na jednání osob patřících do jeho *in-group*. Často udávaným příkladem je situace ve firmě, kdy zaměstnanec firmy v rozhovoru s osobou, která pro firmu nepracuje, musí užívat skromné tvary i pro činnost svých nadřízených (viz např. Brown 2008, 380). V příkladu (27) můžeme pozorovat, jak by se lišila věta oznamující, že pan ředitel se zde právě nenachází v rozhovoru s osobou z firmy (27a) a v rozhovoru s člověkem, který pro firmu nepracuje (27b). Můžeme tedy říci, že v japonštině v interakci s členy *out-group* mluvčí ztotožňuje členy *in-group* s vlastním postavením (Hijirida a Sohn 1983, 158).

(27) a(vůči členovi *in-group*)

Šačósan wa ima odekake ni natte imasu.

社長さんは今お出かけになっています。

Pan ředitel je právě pryč.

b(vůči členovi *out-group*)

Šačó wa ima dekakete orimasu.

社長は今出かけております。

Pan ředitel je právě pryč.

(Brown 2008, 380)

V minulosti se v korejštině otázka skupinového vědomí projevovala mnohem více než v současnosti, kdy tyto projevy ustupují jiným sociopragmatickým proměnným. Skupinové vědomí však zdaleka neovlivňuje používání zdvořilosti do takové míry jako v případě japonštiny. Korejšťina také nedisponuje skromnými tvary pro vlastní rodinné příslušníky a v interakci s out-grup členy mluvčí přisuzuje komunikačnímu partnerovi zdvořilost na základě věku či profesního postavení. V korejštině je tedy správné používat zdvořilostní vponu *-si-* i když mluvíme o našich rodinných příslušnících s osobou, která do naší rodiny nepatří. V situaci znázorněné v příkladu (27) by měl mluvčí bez ohledu na to, je-li adresát zaměstnancem firmy nebo ne, používat uctivé tvary.²⁷

Za jeden z možných projevů citlivosti vůči skupinovému vědomí v korejštině bychom mohli považovat tendence upouštění od používání zdvořilosti vůči referentovi mezi *in-group* členy (především mezi členy rodiny).

4.4 Společenské postavení

Pro Japonce i Korejce hraje profesní pozice velice důležitou roli. V obou jazycích je spíše než používání jména či příjmení upřednostňováno oslovovat druhé přidáním sufixu neboli přídomek vyjadřujícího postavení druhého. V obou jazycích se také velice často druzí oslovují pozicí, a to i když už jí více nezastávají (Hijirida a Sohn 1983, 156). Ani v japonštině, ani v korejštině není důležitost profesní pozice předcházena proměnnou blízkostí či neformálností situace, tudíž i v neformální situaci či při bližším vztahu s nadřazeným není dovoleno upouštět od zdvořilého oslovování a používání zdvořilých slovesných tvarů. Výjimkou je upouštění od zdvořilosti mezi blízkými přáteli (přátelé od dětství či mládí) v soukromí.

4.5 Srovnání vlivů sociopragmatických faktorů

Nejzásadnějším rozdílem mezi japonským a korejským zdvořilostním systémem je dominance konceptu *uchi* a *soto* v užívání zdvořilosti v japonštině a dominantní vliv

---

²⁷ V korejštině však existují tendence upouštět od používání tvarů vyjadřujících zdvořilost vůči referentovi (vyjadřované vponou *-si-*), v případě že je adresátem osoba vyššího postavení, než je nadřazený mluvčího. Tyto tendence bývají označovány jako *apdžonbōb* (압존법, omezené respektu), v současnosti je však od těchto tendencí upouštěno (Brown a Yeon 2016, 102).

věku v korejštině. Koncept skupinového vědomí je zásadním faktorem ovlivňujícím použití vrstvy skromných tvarů *kendžógo I*. V japonštině se tak mluvčí v interakci s osobou z *out-group* vyjadřuje skromně jak o svém jednání, tak o jednání osob patřících do jeho *in-group*, a to i v případě nadřazených. Japonština také rozlišuje označení pro vlastní rodinné příslušníky (v interakci s nečleny rodiny) a pro rodinné příslušníky druhých (tyto tvary se až na výjimku používají i jako uctivá oslovení či v interakci se členy *in-group*).

Užívání korejského zdvořilostního systému je naopak nejvýrazněji ovlivněno faktorem věku, který je také nejdůležitější proměnnou a jen ve výjimečných situacích ustupuje jiné proměnné. V korejštině je otázka věku zásadní informací jak pro oslovování, tak pro užívání zdvořilosti (vůči adresátovi, ale také referentovi). Na rozdíl od japonštiny v korejštině neexistuje koncept skromných označení pro rodinné příslušníky a při uplatňování zdvořilosti je v tomto případě rozhodujícím aspektem věk adresáta či referenta. V korejštině tak i v interakci s nečleny rodiny mluvčí hovoří uctivě o svých rodinných příslušnících, jsou-li starší než on sám.

Druhým faktorem, který nejvýrazněji ovlivňuje užívání japonských honorifik je gender. Užívání zdvořilosti je spjato s konceptem ženské řeči *džoseigo*, která je obecně považována za zdvořilejší než řeč japonských mužů. Projevuje se například častějším užíváním zkrášlujících výrazů *bikago* a tvarů *de gozaru/de gozaimasu*.

Ačkoliv v korejštině hrál v minulosti faktor pohlaví důležitou roli, dnes se tyto rozdíly spíše stírají. V korejštině navíc neexistuje stejný koncept ženské řeči, jako je japonské *džoseigo*. V korejštině je také nejvyšší úroveň zdvořilé promluvy považována za autoritativní a odměřenou a je používána především muži.

Jak tvrdí např. Park (1993, 117–118) či Brown (2008, 380) japonský zdvořilostní systém je asociovaný s projevy solidarity a feminity, zatímco korejský zdvořilostní systém je úzce spjat s projevy moci a maskulinity.

V korejštině je pak po věku druhou nejdůležitější proměnnou otázka společenského postavení. V situacích, kdy je však mladší zaměstnanec na vyšší pozici než starší zaměstnanec, dochází k oboustrannému používání stejné úrovně zdvořilosti, což opět potvrzuje důležitost proměnné věku v užívání korejské zdvořilosti.

V Koreji nedochází k samovolnému přechodu ze zdvořilé promluvy k prosté promluvě spolu s prohlubováním vztahu a navyšováním intimity mezi lidmi. Tyto změny jsou naopak ve většině případů iniciovány pobídkou k upuštění od zdvořilosti výše postavenou osobou ve vztahu (ač už věkem či postavením), která může přijít hned

v počátku vztahu či při několikatém setkání. V Japonsku naopak k takovým změnám dochází postupně s prohlubováním vztahu a blízkosti mezi lidmi.

Důležité je však na konec také zmínit poznatek Michaela Silversteina (1979, 193; cit. v Okamoto 2004, 38), který tvrdí, že by se v lingvistických pracích mělo také odlišovat co je skutečné používání zdvořilostních systémů a co pouze ideologií jejich používání. Např. Okamoto Shigeko v článku „The use and interpretation of addressee honorifics and plain forms in Japanese: Diversity, multiplicity, and ambiguity“ (2011) poukazuje na to, že se přesvědčení japonských mluvčích o správném používání zdvořilosti liší od skutečného používání, a tvrdí, že rozhodujícím faktorem ve výběru zdvořilosti není pouze situační kontext, ale také jednotliví mluvčí a jejich interpretace zdvořilosti.

Závěr

V této práci jsme si představili zdvořilostní systémy japonštiny a korejštiny a postupně si poukázali na rozdílnosti ve vyjadřování zdvořilosti vůči adresátovi a vůči referentovi. V poslední části jsme se zabývali otázkou, do jaké míry ovlivňují používání zdvořilosti sociopragmatické faktory, jako jsou gender, věk, skupinové vědomí a společenské postavení komunikantů.

V obou jazycích se vyjadřuje zdvořilost vůči adresátovi hned na několika úrovních, korejský systém slovesných sufixů je však bohatější než ten japonský. Ne všechny styly jsou ale aktivně využívány, jako například v případě stylu *haočche*, který je dnes používán převážně muži na internetových fórech apod. Naopak, dochází-li v korejštině k míchání zdvořilostních stupňů, nedochází k míchání mezi zdvořilými a prostými styly, jako je tomu v japonštině, ačkoliv i v japonštině má toto míchání omezené využití.

Zdvořilost vůči referentovi je v japonštině vyjadřovaná uctivými tvary, vyvyšujícími větný podmět, a skromými tvary, které větný podmět snižují. V korejštině je zdvořilost vůči referentovi uskutečňována téměř výhradně vyvyšováním větného podmětu. Skromných slovesných tvarů je v korejštině pouze několik, zatímco v japonštině existuje celý produktivní systém pro jejich vytváření. Japonština je tedy mnohem bohatější právě na skromné tvary, které mluvčí uplatňuje na slovesech vyjadřujících vlastní činnost, ale také činnost osob z jeho *uči* v komunikaci s lidmi ze *soto*.

V japonském zdvořilostním systému se navíc tvoří uctivé tvary podstatných a přídavných jmen, naopak v korejštině zdvořilých tvarů nabývají i partikule nominativu a lokativu. Japonština je navíc bohatší na ustálené zdvořilostní fráze, které slouží jako zdvořilostní vycpávky promluvy.

Zatímco v japonštině je používání zdvořilosti ovlivněno primárně otázkou skupinového vědomí, rozlišující jestli komunikanti patří či nepatří do stejné skupiny (skupinu může představovat škola, firma, zájmový kroužek apod.), v korejštině je v užívání zdvořilosti nejdůležitějším faktorem věk. V japonštině je zdvořilost spojována s projevy femininity. Ačkoliv i řeč korejských žen se vyznačuje větší mírou zdvořilosti než u mužů, nejvyšší zdvořilostní stupeň korejštiny je naopak spíše považován za maskulinní, a tudíž je ve větší míře používán muži.

Jelikož tato práce nevychází z výsledků získaných vlastním výzkumem, ve vyvozování rozdílů systémů jsme omezeni pouze na již provedené výzkumy, materiály k jednotlivým zdvořilostním systémům a práce zabývající se jejich srovnáváním. Je tedy možné, že právě výzkum by mohl poukázat na odlišnosti použití zdvořilostních systémů v praxi na rozdíl od ideologie jejich použití většinou zpracovávané ve využívané literatuře. V této práci došlo k omezení i u uvádění příkladů, kdy jsme byli nuceni jevy podkládat pouze vykonstruovanými příklady z předešlých studií.

Vzhledem k náročnosti tématu by však v práci tohoto rozsahu nebylo dostatek místa na podrobné zpracování teoretické části i vlastního výzkumu a dat. Práce tedy může posloužit jako teoretický úvod, který by mohl být v budoucnu rozšířen reálnými daty ať už potvrzujícími či vyvracejícími diskutované body rozkolu těchto zdvořilostních systémů.

Resumé

The aim of this thesis was to draw a comparison between Japanese and Korean honorific systems and summarize the main differences between the systems. To begin with we introduced the discourse of politeness as well as the most important works performed on the topic of comparison of Japanese and Korean, putting emphasis on the comparison of their honorific systems. Furthermore we introduced, analyzed and compared the systems of addressee honorifics and referent honorifics in Japanese and Korean synchronically. While Korean addressee honorifics proved to be more developed in the case of addressee honorific with a far bigger number of verbal suffixes, Japanese proved to have more developed system of referent honorifics. In Korean, speaker pays deference towards the referent mainly by raising the referent while Japanese language is rich in the self-humbling forms. Finally we introduced some of the most important socio-pragmatic aspects affecting usage of honorifics in both languages. Whereas Japanese honorifics place more emphasis on variables such as groupness, Korean honorifics place more emphasis on variables such as age.

Bibliografie

ANDERSON, Stephen. Obituary: Samuel E. Martin. In: *Linguist list* [online] 15-Jan-2010 [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://linguistlist.org/issues/21/21-294.html>

BAREŠOVÁ, Ivona et kol. *Japonština*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4445-1.

BAREŠOVÁ, Ivona. On the categorization of the Japanese honorific system Keigo. In: *Topics in Linguistics*, Berlin: De Gruyter, 2015, vol. 15, no. 1. ISSN 2199-6504.

BAREŠOVÁ, Ivona. *Politeness Strategies in Cross-cultural Perspective: Study of American and Japanese Employment Rejection Letters*. Olomouc: Palacky University, 2008. ISBN 978-80-244-2076-9.

BROWN, Lucien a Jaehoon YEON. *Speed up your Korean: strategies to avoid common errors*. New York: Routledge, 2016. ISBN 9780415645041.

BROWN, Lucien. Contrasts between Korean and Japanese Honorifics. *Rivista Degli Studi Orientali*, 2008, vol. 81, no. 1/4, s. 369–385. ISSN 03924866. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41913346>

BROWN, Lucien. *Korean Honorifics and Politeness in Second Language Learning*. Amsterdam: John Benjamins B. V., 2011. ISBN 9027256101.

BROWN, Penelope a Stephen C. LEVINSON. *Politeness: some universals in language usage*. 19th print. Cambridge: University Press, 1987. Studies in interactional sociolinguistics 4. ISBN 0521308623.

BROWN, Roger a Albert GILMAN. The pronouns of power and solidarity. In: Seobeok, *Psycholinguistics: Selected Papers*. New York: Free Press, 1970, s. 302–335. ISBN 0-02-904750-1.

BUNKA ŠINGIKAI. 2007. *Keigo no šišin: Bunka šingikai tóšin*. [online] 02-Feb-2007 [cit. 2016-06-08]. Dostupné z: http://www.bunka.go.jp/seisaku/bunkashingikai/sokai/sokai_6/pdf/keigo_tousin.pdf

EELLEN, Gino. *A critique of politeness theories*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2001. ISBN 1900650401.

HIJIRIDA, Kyoko a SOHN, Ho-min. Commonality and Relativity in Address-Reference Term Usages. In: *Language Research*, Seoul, 1983, vol. 19, no. 2, s. 139–168. ISSN 0254-4474.

HILL, B. et al. (1986): Universals of linguistic politeness. Quantitative evidence from Japanese and American English. In: *Journal of Pragmatics*. 1986, vol. 10, no. 3, s. 347–371. ISSN 0378-2166.

HIRABAYASHI, Yoshisuke a HAMA Yumiko. *Keigo*. Tokio: Aratake, 1988. Gaikokudžin no tame no nihongo reibun, mondai širizu, sv. 10. ISBN 4-87043-210-2.

CHO, Choon-hak. *A Study of Korean Pragmatics: Deixis and Politeness*. Hawaii: University of Hawaii, 1982. Nepublikovaná disertační práce.

CHOI, Youngsoon Park. *Aspects in the Development of Communicative Competence With Reference to The Korean Deference*. Disertační práce. University of Ollinois at Urbana-Champaign, 1978.

IDE, Sachiko. On the Notion of Wakimae: Toward an Integrated Framework of Linguistic Politeness. In: *Mosaic of Language: Essays in Honour of Professor Natsuko Okuda*. Tokio: Mejiro Linguistic Society, 1992, s. 298–305.

KUŠNIRIKOVÁ, Veronika. *Vliv konfucianismu na oslovování v japonštině a korejštině*. Olomouc, 2013. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Ivona Barešová.

LAKOFF, Robin. Language in Context. In: *Language*. Linguistic Society of America, 1973, vol. 48, no. 4, s. 907–927. ISSN 00978507.

LEWIN, Bruno. Japanese and Korean: The Problems and History of a Linguistic Comparison. *The Journal of Japanese Studies*. 1976, vol. 2, no. 2, s. 389–412. ISSN 00956848. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/132059>

MARTIN, Samuel E. *A Reference Grammar of Japanese*. Tokyo: C. E. Tuttle Co., 1991. ISBN: 0-8048-1-550-X.

MARTIN, Samuel E. Speech Levels in Japan and Korea. In: Hymes D., ed., *Language in Culture and Society: A Reader in Linguistics and Anthropology*. New York: Harper and Row Publishers, 1964, s. 407–415. ISBN 9780060430306.

MATSUMOTO, Yoshiko. Linguistic Politeness and Cultural Style: Observations from Japanese. In: Clancy, Patricia M., ed., *Japanese/Korean linguistics*. Stanford: Center for the Study of Language and Information, 1993, s. 111–128. ISBN 1-881526-14-3.

MATSUMOTO, Yoshiko. Reexamination of the universality of face: Politeness Phenomena in Japanese. In: *Journal of Pragmatics*, 1988, vol. 12, no. 4, s. 403–426. ISSN 0378-2166.

MILLS, Sara. *Gender and politeness*. New York: Cambridge University Press, 2004. Studies in interactional sociolinguistics, 17. ISBN 0-521-00919-7.

OKAMOTO, Shigeko. Ideology in Linguistic Practice and Analysis: Gender and Politeness in Japanese Revised. In: Okamoto, Shigeko a SMITH, Janet S. Shibamoto, ed., *Japanese language, gender, and ideology: cultural models and real people*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 38–56. ISBN 9780195166187.

OKAMOTO, Shigeko. The use and interpretation of addressee honorifics and plain forms in Japanese: Diversity, multiplicity, and ambiguity. In: *Journal of Pragmatics*. 2011, vol. 43, no. 15, s. 3673–3688. ISSN 0378-2166.

PARK, Byung-soo. Deconstruction of Speech Levels. In: *Korea Journal*. Seoul: Min Dong-seok, 1992, vol. 32, no. 3, s. 23–30. ISSN 0023-3900.

PARK, Kang-hun. A contrastive study of Japanese and Korean negative sensitive items: a grammaticalization approach. In: *Steffensen Sciences S. V.*, 2014, vol. 45, s. 152–172. ISSN 0388-0001.

PARK, Mae-ran. Conflict Avoidance in Social Interaction: A Sociolinguistic Comparison of the Korean and Japanese Honorific Systems. In: Clancy, Patricia M., ed., *Japanese/Korean linguistics*. Stanford: Center for the Study of Language and Information, 1993, s. 111–128. ISBN 1-881526-14-3.

POKORNÝ, Jan a Juraj HANULIAK. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2843-8.

PRIDEAUX, Gary D. *The syntax of Japanese honorifics*. The Hague: Mouton, 1970. ISBN 9789027907417.

SHIBATANI, Masayoshi. *The languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University, 1990. ISBN 0-521-36918-5.

SONG, Zino. The use of speech levels in Japan and Korea. In: *Korean Linguistics 2*. 1980. s. 77–89. ISSN 0257-3784.

TRANter, Nicolas. Introduction: Typology and Area in Japan and Korea. In: Tranter, Nicolas, ed., *The Languages of Japan and Korea*. New York: Routledge, 2012, s. 3–23. ISBN 978-0-415-46287-7.

WATTS, Richard J., Sachiko IDE a Konrad EHLICH. *Politeness in language: studies in its history, theory, and practice*. New York: Mouton de Gruyter, 2005. ISBN 9783110183009.

WETZEL, Patricia J. a Miyako INOUE. Vernacular Theories of Japanese Honorifics. In: *The Journal of the Association of Teachers of Japanese*. 1999, vol. 33, no. 1, s. 68–101. ISSN 08859884. Dostupné také z: <http://www.jstor.org/stable/489631>

WETZEL, Patricia J. The language of vertical relationships and linguistic analysis. In: *Multilingua*. Australia: Walter de Gruyter, 1993, vol. 10, no. 4, s. 387–406. ISSN 0167-8507.

WETZEL, Patricia. *Keigo in modern Japan: polite language from Meiji to the present*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004. ISBN 0824826027.

YAMASHITA, Margaret Y. *An Empirical Study of Variation in the Use of Honorific Forms in Japanese: An Analysis of Forms Produced by a Group of Women in an Urban Setting*. Disertační práce. The University of Michigan, 1983.

YEON, Jaehoon a BROWN Lucien. *Korean: A Comprehensive Grammar*. London: Routledge, 2011. ISBN 978-0-415-60384-3.

YI, Ki-moon a Samuel R. RAMSEY. *A history of the Korean language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. ISBN 978-0-521-66189-8.

Seznam příloh

Příloha 1: Tabulka zvláštních zdvořilých tvarů japonštiny a korejštiny.....	57

Příloha 1: Tabulka zvláštních zdvořilých tvarů japonštiny a korejštiny

	japonština			korejština	
	základní	zdvořilý	skromný	základní	zdvořilý
být	iru いる	iraššaru いらっしゃる oide ni naru おいでになる	oru おる	itta 있다	kjesida 계시다
mluvit/ říct	iu 言う	oššaru 仰る	mósu* 申す* móšiageru 申し上げる	malhada 말하다	malssŭmhasida 말씀하시다
jít	iku 行く	iraššaru いらっしゃる oide ni naru おいでになる	ukagau 伺う mairu* 参る*	kada 가다	-
přijít	kuru 来る	iraššaru いらっしゃる	ukagau 伺う mairu* 参る*	oda 오다	-
vědět	širu 知る	gozondžiru ご存じる	zondžiru* 存じる* zondžiageru 存じ上げる	alda 알다	-
jíst	taberu 食べる	mešiagaru 召し上がる	itadaku いただく	mökda 먹다	tŭsida 드시다 čapsusida 잡수시다

pít	nomu 飲む	mešiagaru 召し上がる	itadaku いただく	masida 마시다	tūsida 드시다
podívat se	miru 見る	goran ni naru ご覧になる	haikensuru 拝見する	poda 보다	-
dělat	suru する	nasaru なさる	itasu いたす	hada 하다	-
zeptat se	kiku 聞く	-	ukagau 伺う	mutta 묻다	-
navštívit/ zeptat se	tazuneru たずねる	-	ukagau 伺う	pangmunhada 방문하다	-
půjčit si	kariru 借りる	-	haikaisuru 拝借する	pillida 빌리다	-
potkat	au 会う	-	omenikakaru お目にかかる	mannada 만나다	-
být vidět	miseru 見せる	-	omenikakeru お目にかける	poida 보이다	-
spát	neru 寝る	-	-	čada 자다	čumusida 주무시다
zemřít	šinu 死ぬ	-	-	čukda 죽다	toragasida 돌아가시다
být nemocný	-	-	-	aphūda 아프다	pchjōnčchanhūsida 편찮으시다
dostat	kureru くれる	kudasaru くださる	-	čuda 주다	-
dát	ageru あげる	-	sašiageru 差し上げる	čuda 주다	-

být obdarován	morau もらう	-	itadaku いただく	patta 받다	-
myslet	omou 思う	-	zondžiru 存じる	sängakhada 생각하다	-
číst	jomu 読む	-	haidokusuru 拝読する	ikda 읽다	-